

Skatter som drivkrafter för företags lokalisering

ISSN 1653-0942
ISBN 978-91-88607-10-2
Riksdagstryckeriet, Stockholm, 2017

Förord

Riksdagens skatteutskott anordnade den 1 juni 2017 ett seminarium för att diskutera skatters betydelse som drivkraft för företags lokalisering. Vid seminariet presenterade representanter från intresseorganisationer, företag och forskare sina erfarenheter, åsikter och sin forskning kring vilken betydelse olika skatter har för företags beslut att förlägga verksamhet inom Sverige eller utanför.

De inbjudna talarna var Johan Fall, skattechef på Svenskt Näringsliv, Jon Tillegård, utredare vid Unionen, Sandro Scocco, chefsekonom på Arena idé, Lena Sellgren, chefsekonom på Business Sweden, Björn Nordgren, skattechef vid General Electric, Pontus Braunerhjelm från Entreprenörskapsforum, Nils Thuresson, skattechef och Hans Ollongren informationsdirektör, båda från SAS samt Sophie Nachemson-Ekwall från Handelshögskolan i Stockholm.

Avslutningsvis redogjorde statssekreteraren Leif Jakobsson för regeringens syn på och arbete med bl.a. företagsbeskattningen. Efter presentationerna följde en diskussion mellan utskottets ledamöter och panelen.

I denna rapport publiceras en utskrift av seminariet.

Stockholm i september 2017

Per Åsling
Ordförande

Jörgen Hellman
Vice ordförande

Anna Wallin
Kanslichef

Externa deltagare

Finansdepartementet

Leif Jakobsson
Mats Andersson
Simone Johannisson
Anna Lewander
Margareta Lindgren
Elly-Ann Lindström
Johanna Mihaic
Anna Romby
Marianne Kilnes

Näringsdepartementet

Viveca Bergstrand
Charlotta Carlberg
Marina Ekenberg
Aldona Jansson

Skatteverket

Ulrika Röhr

Svenskt Näringsliv

Johan Fall
Claes Hammarstedt

Entreprenörskapsforum

Pontus Braunerhjelm

Handelshögskolan i Stockholm

Sophie Nachemson-Ekwall

General Electrics

Björn Nordgren

SAS

Hans Ollongren
Nils Thuresson

Arena Idé

Sandro Scocco

Business Sweden

Lena Sellgren

Unionen

Jon Tillegård

Riksrevisionen

Anna Brink
Peter Johansson

Astra Zeneca

Yvonne Bertlin

Ernst & Young AB

Annika Arnström

Investor AB

Daniel Bruhn

Sydkraft AB

Malin Dahlroth

Tillväxtverket

Martin Daniels

Sveriges Kommuner och Landsting

Jeanette Fored

Lindskog Malmström Advokatbyrå

Cecilia Gunne

PWC

Jörgen Haglund

Hans Peter Larsson

Svenska Bankföreningen

Ulrika Hansson

Grant Thornton

Catrin Åkerlund

Deloitte AB

Rabia Nur Zengin

Vattenfall

Anders Tegelberg

SCCL

Stig Von Bahr

Svenskt Flyg

Anna Wilson

Övriga

Sven-Olof Lodin

Niclas Virin

Program

9.00–9.10	Inledning av Per Åsling (C), skatteutskottets ordförande
9.10–9.20	Johan Fall, chef för skatteavdelningen på Svenskt Näringsliv
9.20–9.30	Jon Tillegård, utredare vid Unionen
9.30–9.40	Sandro Scocco, chefsekonom vid Arena Idé
9.40–9.50	Lena Sellgren, chefsekonom vid Business Sweden
9.50–10.00	Björn Nordgren, skattechef vid General Electrics nordiska enhet
10.00–10.10	Pontus Braunerhjelm, professor vid Entreprenörskapsforum
10.10–10.30	Kaffe
10.30–10.40	Nils Thuresson, skattechef och Hans Ollongren, informationsdirektör vid SAS
10.40–10.50	Sophie Nachemson-Ekwall, forskare i bolagsstyrning vid Handelshögskolan i Stockholm
10.50–11.10	Leif Jakobsson, statssekreterare
11.10–12.20	Skatteutskottets ledamöter diskuterar med talarna
12.20–12.30	Skatteutskottets vice ordförande Jörgen Hellman (S) avslutar

Stenografisk utskrift från seminariet

Ordföranden: Välkomna till denna hearing! Det gäller er som nu sitter här i riksdagens förstakammaral, men det gäller också alla er som följer denna diskussion på annat sätt, via webben eller senare via SVT Forum. Jag heter Per Åsling och är centerpartistisk ordförande i riksdagens skatteutskott. Skatternas betydelse för var företag etablerar sig är temat för dagens hearing. Vi ska ägna förmodligen åt att diskutera hur beskattning av företag påverkar beslut om att verka i Sverige och närmare bestämt hur svensk konkurrenskraft påverkas av skatter.

Sverige är ett av världens mest konkurrenskraftiga länder. År 2016 rankades vi på sjätte plats i World Economic Forums index. När det gäller konkurrenskraft ur ett skatteperspektiv rankas Sverige på femte plats av den amerikanska tankesmedjan Tax Foundation. Sverige sticker ut genom höga skatter på arbetsinkomst, men vi har relativt låga bolagsskatter. När det gäller konkurrenskraft i övrigt kan man väl säga att vårt skattesystem är transparent och fungerande.

Alla skatter påverkar företags beslut om lokalisering, direkt eller indirekt. Mest avgörande är nog bolagsskatten. Lite kurios: Redan 1936 insåg företrädare här i Sveriges riksdag behovet av att reformera bolagsskatten, som fram till dess var progressiv. De senaste decennierna har bolagsskatten successivt sänkts i takt med att företag har blivit alltmer rörliga och gränslösa. Sverige är förstås inget undantag; om vi gör en internationell utblick ser vi motsvarande trend. På tio år har den genomsnittliga bolagsskattesatsen inom OECD minskat med 3 procentenheter. Donald Trump anser att USA ska sänka bolagsskatten från nuvarande 35 procent till 15 procent. Storbritannien sänker sin bolagsskatt från 19 procent till 17 procent. Även Frankrikes nye president Macron avser att sänka bolagsskatten.

Internationaliseringen och den ökade globala konkurrensen ställer stora krav på det land som vill finansiera en stor offentlig sektor och samtidigt vara relevant för företag som verkar på en global marknad. Ett lands skattesystem kan för globala företag vara avgörande för deras beslut om lokalisering. Även vad gäller inkomstskatten sker en kapplöpning för att underlätta för företag att attrahera utländsk kompetens. År 2001 införde dåvarande regering under Göran Perssons ledning expertskatten, en reducerad skattesats för den som flyttar till Sverige och jobbar under en begränsad tid. Motsvarande särregler har sedan implementerats i flera andra länder, däribland Danmark, Finland och Belgien.

Flera företag i Sverige signalerar att höga inkomstskatter försvårar möjligheten att rekrytera utländsk kompetens. För en tid sedan skrev Spotifys grundare ett öppet brev där man bland annat kritiserar skattereglerna för personaloptioner som en av de faktorer som kraftigt försämrar Sveriges konkurrenskraft. Den fråga de brottas med är om de ska expandera här i Stockholm eller

i New York. I USA beskattas personaloptioner som kapital med en skattesats på 15–20 procent. I Sverige beskattas de som arbetsinkomst. Det uppstår således en skattesats som kan uppgå till uppemot 70 procent. I Sverige måste arbetsgivaren betala sociala avgifter på personaloptionens hela värdeökning. I USA är den siffran noll.

Internationaliseringen riskerar att på sikt urholka skattesystemet. Samarbete och koordination för att garantera likformiga spelregler i skattehänseende är inte bara nödvändigt; detta behov är en naturlig följd av ökad konkurrens. Regeringens hantering av resolutionsavgiften visar svårigheten med att ensidigt höja en avgift eller skatt utan hänsyn till andra länders nivåer. Det leder till försämrat företagsklimat. Följden är att stora och viktiga företag – som exempelvis Nordea nu i dagarna – hotar med att flytta huvudkontor och säte från landet, med sänkta skatteintäkter som konsekvens.

Låt mig konstatera att det är viktigt att Sverige driver en politik som värnar svenska företag och därmed svenska jobb. Sveriges konkurrenskraft är helt avgörande för vårt välstånd. Vårt exportberoende är mycket stort. Under årtionden har tjänstesektorn vuxit medan den svenska industriproduktionen minskat. Sverige går från industriproduktion till tjänster. När alliansregeringen sänkte inkomstskatterna såg vi en ökning av skatteintäkterna. Fler kom i arbete, och det arbetades fler timmar. Sänkta skattenivåer ledde då till ökade skatteintäkter.

För att öka svensk konkurrenskraft och göra Sverige mer intressant att investera i för både svenska och utländska bolag, för att locka till oss specialkompetens och för att uppmuntra ökat företagande måste skattepolitiken reformeras. Det är angeläget att ta genomgripande och kraftfulla grepp om skattesystemet. Hur? Den frågan hoppas jag att denna hearing ska ge vissa svar på.

Återigen: Hjärtligt välkomna till hearingen! Det gäller inte minst er som är inbjudna som gäster och medverkande. Mina medsittande vid podiet är skatteutskottets kanslichef Ann-Marie Wallin och skatteutskottets vice ordförande, socialdemokraten Jörgen Hellman. Jag ger nu ordet till Johan Fall, chef för skatteavdelningen på Svenskt Näringsliv. Hjärtligt välkommen att inta talarstolen!

Johan Fall, Svenskt Näringsliv: Herr ordförande, riksdagsledamöter och åhörare! Jag tackar för möjligheten att komma hit. Dagens ämne är angeläget, men också komplext, och kräver en bedömning av utvecklingen i omvärlden. En bredare bild behövs alltså innan fokus kan läggas på det som är skatteutskottets arbetsfält, nämligen vårt skattesystem. Det arbetsfältet är nog så omfattande och har stora behov av åtgärder.

Det går bra nu. En ljusnande världskonjunktur och fortsatt extremlåga räntor gör att svensk ekonomi utvecklas starkt, liksom välståndet. Växande världshandel har varit en avgörande förutsättning för detta – för världen och inte minst för Sverige, som är starkt handelsberoende. I världen har mer än 1

miljard människor kunnat lyftas ur fattigdom de senaste 20 åren. Det har faktiskt inneburit mer än en halvering, både sett till antalet personer och som andel av befolkningen. I Sverige har vi aldrig haft det bättre sett till skatteintäkter, räknat både per capita och realt.

Men kommer det här att kunna fortsätta? Det är inte säkert. Det händer mycket i omvärlden nu. Vi har brexit och den turbulens som råder i EU. Vi har en oförsäglig och protektionistisk president i USA. Vi har flera strandade handelsavtal. Allt det här inger oro, i synnerhet för det som sagt starkt handelsberoende Sverige. Våra möjligheter att klara oss framöver hänger därför mycket på att vi har ett konkurrenskraftigt företagsklimat.

Överlag står sig Sverige bra om man ser till de etablerade rankningar som finns från många håll – Världsbanken, World Economic Forum och andra. Det är faktorer som att vi har långvarig fred, låg korruption och stabila institutioner som lyfter oss. Men på skatteområdet hamnar Sverige i botten i sådana här jämförelser. Därtill har utvecklingen under den här mandatperioden med beslutade eller aviserade skattehöjningar på upp till 80 miljarder kronor brutto ytterligare påverkat konkurrenskraften på skatteområdet i negativ riktning.

Skatterna får de allra lägsta betygen, tätt följt av företagsklimatet, i en undersökning från SOM-institutet vid Göteborgs universitet, som har låtit utlandssvenskar värdera egenskaper hos Sverige. Även ledare för större företag bedömer att företagsklimatet har försämrats på senare år. En färsk undersökning som Svenskt Näringsliv presenterade förra veckan visar att 31 000 tillfrågade företagare ger företagsklimatet i Sverige det sämsta sammanfattande omdömet någonsin sedan de här undersökningarna började göras årligen för tio år sedan. Det här är fallet högkonjunkturen till trots. I medierna duggar rapporterna tätt om utflyttning av huvudkontor. Dessvärre kan det tänkas att liknande överväganden görs just nu av fler än dem som har höjt rösten.

Vad behöver då göras med skatterna, som är ämnet för dagen? Jag vill peka på tre viktiga områden. För det första är det bolagsskatten. Där är skattesatsen just nu i nivå med omvärlden. Men hög beredskap behövs för att möta ökad konkurrens, när sänkningar nu aviseras i många andra länder, såsom Storbritannien, Frankrike, Belgien och USA. Bolagsskattesatsen är otvivelaktigt en väldigt betydelsefull parameter för investerings- och lokaliseringsbeslut. Men minst lika viktigt är att regelverkets övriga strukturer, alltså nivåer och begrepp, också är internationellt gångbara. Förutsägbarhet, transparens och rätts-säkerhet är också avgörande. De rättsosäkra ränteavdragsbegränsningar som vi har i Sverige i dag behöver snabbt elimineras. De riktlinjer som nu har kommit fram från EU och OECD behöver vi följa. För att vara konkurrenskraftiga ska vi inte ha stramare regler än så.

Vi behöver också undvika hemsnickrade lösningar som riskerar att bli till varningslampor för företagsledningarna om man inte känner igen sig i begrepp och strukturer som gäller i internationell lagstiftning. I Sverige har vi en kapitalintensiv industri, och det kräver att vi har regler som utgår från ett brett mått. Det är ebitda som är det vedertagna i internationell lagstiftning och det som nya svenska konkurrenskraftiga regler behöver utformas efter.

För att säkra jobben behövs också kapitalinvesteringar. Ibland hör man uppfattningen att maskiner riskerar att ta jobben, men det är lika feltänkt som det är med de röster som ibland höjs för att försöka stoppa utvecklingen. Det kanske tydligaste exemplet på hur fel det här kan bli är väl 1800-talets ludditer, som under den industriella revolutionen slog sönder vävstolar i något slags fåfänga försök att bevara gamla arbetssätt. I stället är det goda förutsättningar för strukturomvandling som behövs för att nya jobb ska kunna växa fram.

För det andra är det marginalsatser och kompetensutveckling. Tillgång till och förutsättningar för nyckelmedarbetare och talanger blir allt viktigare. Det pågår en global talangjakt efter spetskompetens och kvalificerat utbildade. Över hela jorden studerar i dag totalt 5 miljoner personer utomlands. Det är en fördubbling bara sedan 1990, och det är en fem gånger snabbare ökning än befolkningsökningen i världen som helhet. Det här är extremt lätttrögliga personer som sällan har rotat sig med barn, familj och så vidare ännu. Dessutom har Sverige tyvärr OECD:s lägsta utbildningspremie. Allt detta är förstås betydelsefullt för företagslokalisering.

Därtill kommer marginalsatserna. Den som jobbar mer och tar större ansvar tvingas avstå från en inkomstökning. Sverige är högst i världen när det gäller marginalsatser, och skatten tas ut från en väsentligt lägre inkomstnivå än omvärldssnittet. I den figur jag visar syns av enkelhetsskäl bara den rena inkomstskatten, men egentligen spelar också Sveriges höga arbetsgivaravgift in, i synnerhet som det är en ren skatt över förmånstaken. Sveriges svaga position på de här områdena bekräftas i någon mening av att vi har tvingats till särlösningar i form av expertskattesystemet och det kommande regelverket för optionsbeskattning. Men det behövs generellt sänkt marginalsatt och höjda inkomstgränser, alldeles oavsett de här särlösningssystemen. Även om det sker kommer nog dock särlösningssystemen att behöva förbättras ytterligare.

Sedan behövs sänkta marginalsatser inte bara för talangjakten. I dag är det också vanliga yrken som poliser, sjuksköterskor och läkare som möter alldeles för hög skatt på sitt arbete. En studie visar att statsskatten medför att läkarna jobbar så pass mycket mindre att det skulle motsvara ungefär 2 800 läkartjänster. Därmed inte sagt att hela statsskatten ska slopas, men som den är i dag är den orimligt hög och har skadliga effekter för samhällsekonomin.

För det tredje är det entreprenörsskatten. Vi vet att fyra av fem jobb skapas i mindre företag. Även deras lokaliseringsbeslut kräver konkurrenskraftiga skatter. Här kommer man då in på entreprenörsskatten, eller det som formellt kallas för 3:12-reglerna. Jag vill nämna det här tredje området, eftersom försämringar och skärpningar har varit på agendan. De har sedan delvis dragits tillbaka, men det finns fortfarande hot om höjd skattesats och en del andra försämringar. Det här är ett extremt komplext regelverk, och den tid vi har här nu räcker inte till för att diskutera regelverket på djupet. Jag vill i stället erinra om hur de reformer för mer konkurrenskraftig entreprenörsskatt som har gjorts faktiskt har fått skattebasen att växa och gett ökade skatteintäkter till statskassan. Det är framför allt den reform som gjordes 2006 under den dåvarande

socialdemokratiska regeringen som utlöste en sådan positiv utveckling. Den följdes sedan upp under alliansregeringens första år.

Ni ser på figuren jag nu visar hur starkt skatteintäkterna från den här basen faktiskt har ökat i form av de gröna staplarna. Man kan jämföra med den svagare trend som rådde före 2006 och som i figuren representeras med en röd streckad linje. Om reglerna nu skulle försämrats riskerar detta att förloras. Det vore djupt olyckligt, inte minst med tanke på den integrationsutmaning som vi nu möter och ska klara. Många av de nya jobb som behövs skulle kunna uppstå just i de mindre företagen. Oron bland företagare för försämringar på det här området är stor. Jag vill framhålla det här exemplet. Skatterna har kunnat användas som konkurrensmedel, och genom att regelverken fått en utformning som uppfattats som rimlig har de också kunnat följas av en positiv utveckling.

Sammanfattningsvis: Det går visserligen bra just nu för Sverige, och många förutsättningar här är goda, men vi ser att konkurrensen hårdnar. Dagens ämne är skatter som drivkraft för företagens lokalisering. Här finns det många områden där vi behöver förbättra oss. Jag har särskilt pekat på bolagsskatten, marginalskatterna och entreprenörsskatten. Det klena utgångsläge som vi har där, i synnerhet på de två första områdena, gör att förbättringspotentialen för Sverige är stor. Men då behöver vi låta konkurrenskraft vara ledstjärnan för reformarbetet framöver.

Jon Tillegård, Unionen: Jag jobbar som utredare på ett fackförbund som heter Unionen. Det är Sveriges största fackförbund, med över 600 000 medlemmar. Våra medlemmar är tjänstemän i det privata näringslivet. Normalt sett skulle vi säkert ha haft en chefsekonom som stod här och pratade, men den posten är så att säga mellan jobb, så jag är här i stället.

Jag kommer inte att vara lika detaljerad gällande företagsskatterna eller skattefrågan som föregående talare Johan Fall. Jag kommer att basera den här presentationen på en utredning som jag har varit med och skrivit som representant för Unionen, alltså en av intresseorganisationerna. Jag tänker mig att det inte riktigt är så illa som det låter, eftersom jag har varit med och skrivit den här rapporten tillsammans med utredare från IF Metall men också från Teknikföretagen och Industrierbetsgivarna. Det är alltså fack och arbetsgivare från svensk industri tillsammans. Rapporten kom i vintras. Syftet med den var att studera hur svenska industriföretag går till väga när de fattar investeringsbeslut, det vill säga beslutar var i världen de ska placera sina investeringar. Vi har studerat hur företagen värderar de svenska styrkorna och svagheter i sådana beslutsprocesser. Som en del av detta kom företagsskattefrågan upp. Det är sammanhanget.

För att förstå hur företagsskatterna och andra faktorer spelar in för svensk konkurrenskraft i de här beslutsprocesserna måste man förstå hur dessa beslutsprocesser går till. Nämnas bör också att det är 17 stora globalt verksamma industriföretag som vi kan säga är svenska i bemärkelsen att de har en stark

bas i Sverige, har en lång historia i Sverige, i många fall i huvudsak är svensk-ägda och har en stor verksamhet i Sverige i dag. Man måste förstå hur de här beslutsprocesserna går till för att kunna värdera olika faktorerers betydelse i slutändan för Sveriges del.

Detta försöker vi illustrera med den bild jag nu visar. Poängen gäller företag som ska genomföra en stor investering gällande industriproduktion. Man har världen som spelbrett i de här fallen, eftersom det är företag som har verksamhet över hela världen och säljer till hela världen. I utgångsläget blir det så att man sorterar bort ett antal regioner och länder som inte ens uppfyller de mest grundläggande kraven för att det ska vara värt att ta risken att göra en investering där. Vi talar om länder och regioner som inte uppfyller krav gällande rättssäkerhet, korruption och grundläggande infrastruktur. Det är vad vi kallar för uteslutande faktorer. Sådana områden rensas bort direkt.

Sedan kommer vi in på en intressant nivå som kallas för den strategiska nivån. Det är här företagen funderar på vad det är för behov som investeringen ska tillfredsställa. I de flesta fall som gäller produktionsverksamhet handlar det om att man ser eller spår en stigande efterfrågan någonstans i världen. Då gör man ett strategiskt val. Vilken marknad är det vi ska tillfredsställa? Följden blir att produktionsinvesteringen kommer att behöva hamna i anslutning till eller på den marknaden. Därefter singlar man ut ett antal kandidater som uppfyller det här strategiska kravet, alltså närheten till marknaden eller närvaro på marknaden. Det är här vi talar om taktiska faktorer, och det är här företagskatternas betydelse kommer in. När vi sedan ska tala om företagsskatternas betydelse för svensk konkurrenskraft måste vi vara medvetna om att Sverige i många fall över huvud taget inte blir aktuellt som kandidat för ett investeringsbeslut, då de strategiska kraven inte uppfylls. Tillväxten ska tillgodoses på en marknad, men den ligger långt borta från Sverige. Därefter gör man ännu mer detaljerade analyser. Det är det som kallas för den operativa nivån, men den kan jag bortse från nu.

Vad är det då som krävs för att Sverige över huvud taget ska vara med i kalkylen när man kommer ned på det vi kallar för den taktiska nivån av beslutsprocessen? Då blir kartan över världen och hur den delas in av företagen intressant. Allt jag säger här är någon form av generalisering och kondensat av vad den här ganska omfattande studien givit. Ni får ta det med en nypa salt, men det är en medelväg jag redovisar.

Generellt sett delar industriföretagen in världen i tre stora marknadszoner. Nord- och Sydamerika är en. Europa, Mellanöstern och Afrika är en annan. Östra och mellersta Asien samt Oceanien är den tredje. Följden av det här blir att om en investering ska göras för att tillfredsställa en växande marknad i Amerika kommer det troligen inte att vara aktuellt att lägga den i Sverige eller i övriga Europa. För att Sverige över huvud taget ska bli intressant krävs det alltså att det händer saker i Europa. Det här har legat oss i fatet i över ett decennium. Det intressanta blir då att detta också avgör vilka vi konkurrerar med. När vi ska göra jämförelser av bland annat företagsskattenivåer är det övriga länder i Europa, framför allt i Västeuropa, som vi behöver göra jämförelser

med. Det här kan tänkas vara självklarheter, men det kan ändå vara bra att få klart för sig vilken logiken är bakom vad det är man ska jämföra sig med och hur det hela går till.

För att kunna göra en utvärdering av hur företagen ser på svenska styrkor och svagheter i den här beslutsprocessen har vi genomfört en enkätundersökning där de har fått gradera för det första hur viktiga ett tjugotal olika faktorer som vi har singlat ut är för dessa beslut, för det andra hur väl Sverige presterar gällande dessa faktorer, det vill säga var vi hittar Sveriges styrkor, och för det tredje var vi hittar Sveriges svagheter. De blå staplarna i bilden visar hur viktig varje faktor är. På varje rad har ni en faktor. Det är logiken. De gula staplarna visar hur väl Sverige presterar. Med hjälp av det här kan vi alltså se hur viktiga de olika faktorerna är jämfört med varandra för företagen vid besluten. Svagheter har jag ringat in med röda boxar, styrkorna med gröna.

Det som är mest intressant här, bara för att få en överblick, är var vi hittar faktorn sammantagen nivå på företagsskatter. Det är knappt 20 olika faktorer som vi har listat i fallande ordning efter hur betydelsefulla de är för företagen vid investeringsbeslut. Faktorn sammantagen nivå på företagsskatter hamnar på nedre fjärdedelen. Med det inte sagt att den är oviktig. Alla de här faktorerna är av relativt stor betydelse för företagen. Men det är ganska många faktorer som är av större vikt vid investeringsbeslut för industriföretagen när det handlar om produktionsinvesteringar.

Det som pekas ut som svenska styrkor är ett antal makrofaktorer, såsom makroekonomisk stabilitet, rättssäkerhet och välfungerande infrastruktur. Detta är inte överraskande för någon här inne. Det handlar också om tillgång till kompetens och vår effektiva organisering på arbetsplatserna. Vi är duktiga på att jobba "lean". Till det kommer välfungerande partsrelationer. Det blir en del av en flexibilitet i hur man ska organisera sig.

Svagheter som företagen lyfter fram ser ni på bilden. Avståndet till växande marknader är inte så mycket att göra något åt. Men de övriga går att göra någonting åt, till exempel den sammantagna flexibiliteten i bemanningen, det vill säga hur snabbt och dyrt respektive billigt företagen kan anpassa storleken på sin arbetskraft. Kostnaden för framför allt produktionsarbetskraften ses som en svensk nackdel i jämförelse med de relevanta konkurrentländerna, alltså i huvudsak Västeuropa.

Men det mest intressanta för det här seminariet är att företagsskatterna inte dyker upp vare sig som en styrka eller som en svaghet i den här jämförelsen.

När det gäller företagsskatterna är det några saker som jag tycker att den här undersökningen visar. Företagsskatterna påverkar absolut investeringsbesluten, men så länge ingenting händer i Europa kommer de flesta av de här stora företagen ändå inte att överväga en investering i Sverige. Och när de väl gör det är det ett antal andra faktorer på den taktiska beslutsnivån som väger tyngre och är av större betydelse för företagen än företagsskattenivån. Vi har listat dem här.

Företagsskattenivån anses inte vara en svensk svaghet i dag. Poängen som företagen lyfter fram är inte att det här måste vara en utmärkande styrka för

Sverige. Nyttan av att sticka ut i positiv bemärkelse när det gäller företagsskatter är mindre än skadan av att avvika i negativ bemärkelse. Företagens uppfattning har i genomsnitt varit att Sverige inte bör avvika negativt men att det inte är nödvändigt att vi drar investeringar hit genom att ha en låg företagskattenivå. Då finns det andra taktiska faktorer som är viktigare för Sverige att korrigera.

Jag borde kanske säga någonting om vilka faktorer det är. Här tar jag av mig den partsgemensamma hatten och säger att den viktigaste frågan för Unionens del av det som företagen tar upp är kompetensutveckling. Vi måste vara attraktiva. Vi måste kunna förse dem med rätt kompetens. Vi behöver därmed satsa på att våra anställda kan kompetensutveckla sig under arbetslivet för att fortsätta vara intressanta. Det är det som kommer att locka hit investeringarna, och det är där vi kommer att behöva lägga krutet.

De som vill läsa mer kan göra det på hemsidan. Jag har några exemplar av rapporten med mig att dela ut, men den är ganska tung, så jag orkade inte släpa med till alla.

Sandro Scocco, Arena Idé: Mitt namn är Sandro Scocco. Jag är chefsekonom på Arena Idé. Jag tackar utskottet för att jag fick möjligheten att berätta vårt perspektiv på frågorna. Jag tänkte egentligen fortsätta lite där Jon var. Vad är det som de facto styr lokaliseringsbesluten? Det är kanske inte så mycket från företagets sida utan i stället från ett makroperspektiv.

I neoklassisk teori handlar det väldigt mycket om lägstkostnader på transporter, råvaror, kapital, arbete och så vidare. Här hamnar naturligtvis skatter i fokus, det som togs upp av Svenskt Näringsliv. Det handlar om personaloptioner, 3:12-regler, bolagsskatter, och så vidare. Gör man en sådan lista som till exempel PWC brukar göra hamnar Sverige inte bäst i tabellerna även i de internationella studierna om konkurrenskraft.

Den komparativa fördelen för Sverige är inte lägst skatter. Det är inte någon större hemlighet. Däremot brukar Sverige komma extremt högt upp när man tittar på till exempel innovationsindex och andra frågor. Man ska ha klart för sig att just när det gäller den komparativa fördelen av handel och internationell FDI är det inte det som är den starka sidan.

Sedan har vi också det som kallas New Economic Geography, som Paul Krugman skrivit om. Där talar man i stället om det som företagen uppenbarligen talar om, det vill säga skal fördelar, marknadsstorlek, var vill man expandera, var man vill vara och så vidare.

Sedan har vi det som kallas för information-spillover-teorier. Det handlar egentligen om att kunskap i sig spiller över på ett sätt som är positivt för övriga aktörer. Det har fostrat idén om kluster och så vidare. Det är inte alls den gamla bruksidén att jag vill vara ensam på en ort. Man vill helst vara samlokaliserad med tio likadana aktörer. Det är ett väldigt paradigmskifte i det avseendet. Det blir någon form av information-spillover som stärker alla företagen. Det har

varit väldigt gångbart de senaste kanske 20 åren. Här är FOU, utbildning, regelverk, lokaliseringsbeslut och så vidare väldigt kopplade till varandra och till att man kan skapa de positiva miljöerna. Silicon Valley är väl det absolut mest kända exemplet.

Sedan finns det icke-ekonomiska teorier kring detta också. Då talar man egentligen om attraktivitet. Det är livskvalitet. I stället för att man tänker att människorna följer produktionen vänder man på det. I mer sociologiska studier tittar man i stället på att det snarare är produktionen som följer människor. Där det bor människor som är duktiga, kompetenta och så vidare och har bra drivkrafter kommer man också att skapa en produktion som är spännande. Det är lite ett annat perspektiv.

Ska man göra det lite enkelt kan man säga att det är billigt och dyrt, stort och litet, kunskapsintensivt mot arbetsintensivt, och kul eller tråkigt. Man kan konstatera att Kalifornien, Silicon Valley, förefaller uppfylla en hel del av dem. De är lite tveksamma på billig och dyr. Det är relativt dyrt i Silicon Valley. Men de är stora, kunskapsintensiva, och Kalifornien är kul. Då får man mycket lättare att attrahera stora starka företag.

Är då Sverige konkurrenskraftigt, alltså dyrt i förhållande till det man säljer? Man kan ta ett högre pris för tyska bilar än vad man till exempel kan göra för franska och italienska bilar. Men det betyder inte för den skull att tyska bilar är mindre konkurrenskraftiga. Man måste ställa det i relation till den produktion vi har.

Tittar vi här ser vi det som är svensk bytesbalans, det vill säga i praktiken hur relationen mellan import och export ser ut. Vi brukar ha en stor debatt om att Kina är en exportdopad ekonomi. Det har varit väldigt mycket diskussioner på internationell nivå och även på G20 att det är valutamanipulationer och lite annat.

Man kan konstatera att vi i Sverige nog ska vara glada över att vi är ett så litet land. Om vi hade varit i paritet med Kina tror jag att vi hade haft en extremt stor diskussion om vårt stora och kontinuerliga bytesbalansöverskott. Den enda anledningen till att Sverige inte har den debatten är att vi är så små. Vi har ett betydligt större överskott än till exempel Kina.

Vi hade bitvis också ett större överskott än Tyskland, och så vidare. Svensk ekonomi och svensk exportindustri är väldigt konkurrenskraftiga. Då kan man tänka sig att tillväxten ändå är dålig.

Det här har jag knyckt från Bloomberg den 7 maj. Tittar man på tillväxttakten i olika länder över de senaste 20 åren ser vi att Sverige konkurrerar ut både USA, OECD, UK och Tyskland. Sverige har de senaste 20 åren haft både extremt stora exportframgångar och en väldigt genomsnittligt hög tillväxt.

Den enda slutsatsen av detta är att Sverige är konkurrenskraftigt. Då kan man relatera det till den första satsen jag sa. Den komparativa fördelen för Sverige ligger inte på skatteområdet. Sverige har i genomsnitt lite högre skatter när det gäller både bolagsskatter och så vidare och marginalsatser och inkomstskatter och så vidare än ett genomsnittligt OECD-land.

Då måste man ställa sig frågan: Hur ser egentligen den svenska affärsmodellen ut? Den är uppenbarligen väldigt framgångsrik. Det är uppenbarligen inte det neoklassiska perspektivet, det vill säga enbart lägst kostnad, som har dominerat den svenska modellen. Den svenska modellen har uppenbarligen fokuserat på att vara mer kunskapsintensiv, konkurrenskraftig, flexibel och så vidare, och förhoppningsvis kul, det vill säga andra faktorer än de rena kostnadsfaktorerna.

Man kan då undra lite: Har vi några problem när det gäller stor, kunskapsintensiv och kul? Jag skulle faktiskt säga att vi har allvarliga och betydande problem som hotar den svenska affärsmodellen. Jag skulle vilja påstå att vår restsituation snarare är att vi hamnar i en konkurrens om just lägsta skatter om vi inte kan bevara de övriga konkurrensfördelarna.

Man ska nog inte hoppa i båten: Vi ska ha lägst skatter. Det är inte den båten man vill vara i. Man vill vara i båten: Vi kan ha de skatter vi har, men vi är ändå konkurrenskraftiga. Det är den båten man vill vara i. Vad är det då som är problemet?

Spotify nämndes här tidigare. En av de frågorna de lyfte fram var bostäder. Vi har en akut brist i tillväxtregionerna på bostäder. Det är inte minst bostäder för normalinkomsttagare. Alla kan inte vara höginkomsttagare i Stockholm och köpa in sig till 100 000 kronor kvadraten i Stockholms innerstad. Vi måste också ha ett system som fungerar för normalinkomsttagare. Det är företagen beroende av.

Här har vi helt uppenbart jättestora brister som måste åtgärdas. Det hindrar. Jag skrev en rapport när jag var LO-ekonom till Stockholms stad. De skulle tala om de största tillväxthindren. Jag upptäckte redan då att det absolut största tillväxthindret för Stockholm var bostäder. Det var helt okonkurrerat av andra faktorer.

Det är också relaterat till stor. Stockholm är den största regionen, den mest diversifierade, dynamiska och så vidare. Då är det naturligtvis till nackdel för Sveriges konkurrenskraft. Det handlar också om skattesubventioner och regelverk.

När det gäller forsknings- och utbildningspolitiken visade Sverige framfötterna på det området under 90-talet. Sverige har inte gjort det de senaste 15 åren. Vi har inte expanderat vare sig forskning eller högre utbildning särskilt mycket. Vi har dessutom haft väldigt kraftigt fallande resultat inom skolan och differentierade resultat där de som är sämst presterar ännu sämre än tidigare men där inte de bättre heller presterar bättre. Det är naturligtvis oerhört bekymmersamt.

Vi har också FOU-politiken. Vi har ett oroväckande beroende av ett fåtal svenska storföretag när det gäller forskning och utveckling. Det borde man fundera över. Det gör att om bolag väljer att lämna kan det skada svensk FOU väldigt mycket. Här tycker jag att det finns all anledning att fundera över hur både skattesubventioner och regelverk ser ut för att se till att knyta dessa företag närmare sig och också se till att det finns andra institutioner och aktörer som utvecklar mer forskning och utveckling.

Det handlar också om socialpolitiken, utanförskapet och EU. Det är en effekt som direkt slår på arbetskraftsförsörjningen. Vi vet att det blir lägre sysselsättningskrav och en lägre övergång till både gymnasium och högre utbildning och så vidare. I längden är detta helt livsfarligt för svenskt näringsliv. Vi är en så liten nation att vi inte har råd att lämna stora grupper bakom oss utan de möjligheter som de själva skulle kunna ha om de inte hamnade i ett utanförskap.

Det finns väldigt mycket att göra inom politiken helt enkelt som har att göra med både skattesubventioner och regelverk. Det finns det också inom näringspolitiken när det gäller innovationer. Det är i grund och botten den svenska affärsmodellen. Jag tror inte att Sverige ska sträva efter att komma högst upp på de skattetabeller som PWC och så vidare gör. Jag tror att den svenska modellen är att ha starka komparativa fördelar på övriga områden. Men hotas dessa kommer vi att få börja konkurrera med lägst skatter.

Lena Sellgren, Business Sweden: Stort tack till skatteutskottet för att jag får möjlighet att ge Business Swedens syn på dessa synnerligen viktiga frågor. De sträcker sig lite längre än enbart till skatterna. Vi är nu mycket inne på den internationella konkurrenskraften. Sverige som liten öppen ekonomi är väldigt utsatt för vad som händer i omvärlden.

Mitt namn är Lena Sellgren. Jag är chefsekonom på Business Sweden. Vi är Sveriges handels- och investeringsråd. Vad vi jobbar med dagligen är att främja och hjälpa alla svenska företag att nå sin fulla internationella potential samtidigt som vi ska attrahera investeringar till Sverige.

När jag kom in som chefsekonom för drygt ett år sedan tänkte jag: Vad handlar det egentligen om? Sverige är konkurrenskraftigt på den internationella marknaden. Men vi vet alla att om vi enbart tittar på exporten tappar vi i marknadsandelar. Samtidigt är svenska företag väldigt verksamma ute på internationella marknaden, och mycket av försäljningen sker lokalt.

Då får man fundera på: Har Sverige nackdelar som gör att företag lämnar landet, eller kan det vara så att det krävs av andra skäl? Där lutar vi mycket åt att så som det ser ut i stora delar av världen krävs det att du har en närvaro, en lokal produktion.

Man måste titta på andra sidan av myntet, och då kommer investeringarna in. Det är också viktigt att vi är attraktiva i Sverige för utländska investeringar. Där visar mycket forskning att ägandet i sig, om det är svenskt eller utländskt, när det gäller exempelvis FOU och huvudkontor inte har någon betydelse.

Vad har skatterna för betydelse i detta? Det är viktigt. Skatter är snedvridande, och det är klart att man måste vara konkurrenskraftig.

År 2015 gjorde Business Sweden en undersökning. En rapport publicerades som heter *Därför tillverkar vi i Sverige*. Där frågade vi företag: Vilka faktorer är viktigast för lokaliseringsbeslutet? Vi ska titta på det.

Här har ett antal företag intervjuats. Det är beslutsfattare i ett tjugotal företag som hade gjort investeringar. Det är både svenskt ägda och utländskt ägda

företag i Sverige. Det är viktigt att det är tillverkningsindustrin vi har tittat på här.

De fick 100 poäng som skulle delas upp på tio olika faktorer som finns representerade här och som är sammanställda i fyra kategorier. Man ser ganska snabbt att kompetens kommer först med 57 procent. Tittar ni i den är det både kompetensförsörjningen i sig och också kostnaden för kompetens. Där kommer skatterna, socialavgifter och även inkomstskatter in.

Det här genomsyrar lite vad tidigare talare nämnt. Kompetens är jättest centralt. Utbildad, kvalificerad kompetens är viktigt, och det är vad företagen sätter väldigt högt. Här krävs också att man har en konkurrenskraftig beskattning.

När det gäller infrastruktur kommer bland annat kostnader för energi in. Många bolag är väldigt energiintensiva. Då blir energiskatterna väldigt viktiga. Det är också en ganska viktig del.

Arbetsmarknaden kommer in. Det handlar mycket om funktionssätt och arbetsklimat.

Sedan kommer företagsskatterna, om vi tittar enbart på det, ganska långt ned. Därmed inte sagt att det inte är viktigt. Om man tittar ut i världen har det också nämnts att i inte minst Europa är det många länder som redan har beslutat att sänka och står inför sänkta bolagsskatter.

Det är klart att det såg ut på ett sätt 2015. Bolagsskattemässigt låg Sverige bra till. Det är föränderligt. Här gäller det att följa med. Även om det inte är den avgörande faktorn är skatterna viktiga. Tänker vi globalisering och att Sverige har beroendet av omvärlden måste vi se till att vi är konkurrenskraftiga där.

Jag tänker blicka ut lite. Vi har kommit in mycket på kompetensen. Lite mer som en upplysning kan jag nämna att vi hela tiden säger att Sverige är ett av världens mest innovativa länder. Tillsammans med våra nordiska grannländer, Kanada, och några länder till ligger vi i toppen.

Vi kan titta här och plocka ut Sverige. På y-axeln är det andelen forskare per sysselsatt. På x-axeln har vi i stället FOU som andel av bnp. Det är bara för att visa att vi ligger jättest till i Sverige när det gäller vår forskning, utveckling och innovation.

Om vi tittar över tid – som också nämdes, och inte minst nu senast av Sandro Scocco – tappar vi lite grann i Sverige. Det gör vi inte totalt sett när det gäller FOU som andel av bnp. Men om vi delar upp den på det som satsas statligt och i näringslivet minskar faktiskt andelen som näringslivet satsar på FOU. Det ser ni här.

Nu är detta siffror från Statistiska centralbyrån. De sträcker sig dessvärre enbart fram till 2013. Det kommer inom kort uppdaterade siffror. Här ser vi ändå att den andel som näringslivet står för är svagt fallande. I absoluta tal faller den inte, men totalt sett. Det tror jag är någonting vi verkligen ska ha med oss och fundera kring.

Är det så att vi inte riktigt hänger med i den globala konkurrensen och lyckas upprätthålla just konkurrensfördelen i att vi är så innovativa? Vi har ett

väldigt högt kunnande och kunskapskapital inom många områden. Jag tror att Sverige där har sin absoluta styrka. Men det behövs konkurrenskraftiga skatteregler som också följer den globala utvecklingen.

Det var vad jag tänkte säga.

Björn Nordgren, General Electric: Det var intressant. Det var många teorier om skatter och investeringsbeslut. Jag är väl här som någon form av praktiker representerande ett företag för att se hur vi arbetar med investeringsbesluten.

Specifikt för mitt vidkommande är att jag representerar ett internationellt bolag. Huruvida det ska ses som att det har betydelse för det svenska sättet att investera eller inte återstår att se. Det är en situation där internationellt kapital investeras i Sverige.

Om man kopplar an till Jon Tillegårds tre uppdelningar finns det globala organisationer som täcker över alla de tre. Det är möjligen intressant för Sverige att en sådan organisation gör en investering i Sverige, där det har varit en hög innovationsnivå, och ser till att den innovationen kanske får tillgång till alla tre marknaderna.

Min bakgrund är att jag arbetar i ett amerikanskt bolag och ansvarar för skattefrågorna i den nordiska verksamheten. Om man tittar på General Electric spannar vi över 180 länder, det vill säga i samtliga tre regioner i Jon Tillegårds presentation. De verksamhetsområden vi har ligger inom det som är infrastruktur, energiområdet och framför allt nu senast också inom digitaliseringen av industrin, det som kommer att bli nästa generation. Vi investerar stora pengar i just internet of things och allt vad fina ord heter avseende digitaliseringen.

Vår omsättning ligger på 1 000 miljarder globalt. Vi har en investeringsbudget för forskning och utveckling, återigen globalt, på 50 miljarder svenska kronor. Det är en och annan investering i just forskning och utveckling. Vi har flera forsknings- och utvecklingscentrum runt omkring på jorden inom samma område. Det vill säga: Alternativen finns redan i organisationen när man fattar beslut om investeringar.

Om vi tittar på GE i Norden specifikt är vi väl ingen större arbetsgivare. Vi har 5 000 anställda i Norden varav ungefär 3 000 är anställda i Sverige. Däremot har vi en hel del av forskning och utveckling framför allt i Uppsala inom life science. Det är en av de få kvarvarande stora forsknings- och utvecklingsverksamheterna.

Det som jag tror är budskapet från min eller företagets sida är att det inte är så att vi sitter med förstoringsglas och kollar vilka länder som har låg skattesats. Det är inte där det ligger. Skattefrågan kommer alltid in i ett annat sammanhang i de kommersiella besluten.

Jag tyckte att jag också hörde lite grann i de tidigare presentationerna att det kanske inte är företagsskatten i sig som det handlar om, om den är 22 procent eller 20 procent. Däremot har den en inverkan på det som är viktigt för företagsstyrningen, för att fatta besluten för värderingar, investeringar och sådant och för kassaflödet. Det påverkas självklart av vilket skatteuttag det är.

Vad är kapitalkostnaden? Det påverkas till stor del av skatter. Man ska väl inte heller glömma bort att den svenska ekonomin, som är en ganska liten ekonomi i de stora sammanhangen, och den svenska kronan också har betydelse för en internationell organisations syn på investeringar i landet, det vill säga vilken växelkurseffekt som investeringen ger.

När det gäller forskning och utveckling tittar definitivt ett teknikföretag som GE på vilka former av incitament som finns. Det handlar om patentboxar, superavdrag och allt vad det heter när vi tittar på vilken avkastning en investering i forskning och utveckling ger.

Det finns frågor om förlustavdrag. Det är inte alla investeringar i forskning och utveckling som lyckas ge en kommersiellt gångbar produkt. De kostnaderna måste vi givetvis kunna hantera. Det vill säga att det inte släcker ut förlustavdrag utan att vi får ta dem vidare.

Det handlar om beskattning av royalty. Dubbelbeskattningsavtal är självklart oerhört viktigt för forskning och utveckling och ser till att de pengar som kommer i royalty också stannar i det bolag som äger de immateriella rättigheterna.

Personalkostnader nämns också. Vi vill gärna att vår personal rör sig mellan länderna där vi har forskning och utveckling. Det är mycket på grund av kompetensförsörjning och kompetensutveckling. Då är personalkostnaderna oerhört väsentliga. Det gäller självfallet både utsänd personal och lokal personal.

Om vi tittar på kapitalkostnader kan det låta lite vagt. Jag försökte leta efter någon formulering. Vad är egentligen kapitalkostnader, och vad har de för betydelse? Jag hittade den här där man talar om kapitalkostnaden som en alternativkostnad för en investerare. Vad blir den rimliga kompensationen för den risk man tar på investeringen? Det verkar logiskt.

Slutsatsen i sammanhanget är att den högre kapitalkostnaden minskar, allt annat lika, mängden attraktiva investeringar. Det vill säga: Om man inte kan räkna ihop det gör man självklart inte investeringen. Det kommer intressant nog från regeringens verksamhetsberättelse för företag med statligt ägande. Det kommer inte så långt härifrån. Det finns en logik som är generell inte bara i rena företagssammanhang utan också i politiska sammanhang.

Då har vi detta med skatten. Den utgör en viktig komponent för att bestämma kapitalkostnaden. Den är oerhört väsentlig. Om man till exempel tar det Johan Fall var inne på, de lite märkliga svenska ränteavdragsbegränsningsreglerna, innebär det för en investering att om man inte får avdrag för räntekostnader i det svenska systemet med 22 procent i skatt ökar kapitalkostnaden med 28 procent. Det man normalt sett på en hundralapp hade räknat med att det skulle kosta i slutänden, 78 kronor, kostar då 100 kronor, det vill säga en ökning med 28 procent.

Vad det gör för privatekonomin att helt plötsligt få en räntehöjning på bostadslånen med 28 procent behöver man inte diskutera så länge.

En annan sak är den långa investeringshorisonten. Man måste ha tydliga och uthålliga regler. Johan Fall var definitivt inne på det. Det är som jag brukar

säga i de här sammanhangen: Det finns inga sentimentala investeringar. Allting måste betala sig. Man måste kunna räkna hem investeringarna.

Jag kan kort i sammanhanget säga: Skattesats har betydelse för investeringarna som en del i den beslutsprocess som man gör. Vi har väl inte i GE uppfattat 22 procent i det historiska perspektivet som en särskilt hög skattesats. Men allting är relativt.

Vi har en trend där det är sjunkande skattesatser i vår omvärld. Till och med Norge aviserar att gå ned till 20 procent. Det gör det väldigt lätt att se Norden som en enhet där Sverige inte längre är ledande i att ha en låg skattesats eller en attraktiv skattesats.

Särskilda skattesatser för viss verksamhet, det vill säga forskning och utveckling, gäller som jag sa patentboxar och annat. Men det som är oerhört väsentligt för bolagen är förutsägbarheten i systemet. En otydlighet och osäkerhet avskräcker. Du får inte in den i en modell. Du kan inte beräkna kapitalkostnaden. Du kan inte avgöra huruvida investeringen blir en bra investering eller inte.

Jag vill bara påpeka att det avskräcker redan på utredningsstadiet. Så snart det kommer utredningar som leder till att det svenska systemet framstår som exotiskt eller otydligt och oklart blir redan där bilden av Sverige något mer komplicerad än om man har enkla tydliga regler redan från början.

Uthållighet är också väsentligt. Som Sandro nämnde kan det vara en fördel att vara en liten ekonomi, för då kan man flyga under radarn när det gäller handelsbalansen. När det däremot gäller systemet och regelverket kan man inte vara för otydlig eller inte ha någon uthållighet.

Irland är ett exempel på en ekonomi som har varit uthållig. Med sin låga bolagsskattesats är man uthållig, trots att Irlands ekonomi inte riktigt möter upp till det som behövs – detta för att säkerställa att investeringarna finns kvar. Bolagen uppfattar då Irland som tryggt och trovärdigt.

Återigen när det gäller den internationella standarden och exotiska skattesystem: En liten ekonomi kan inte tillåta sig att ha alltför exotiska system. Man måste följa den internationella standarden. Oprövade principer upplevs som osäkra, och därför rundar man sådana länder.

När det gäller beräkningsmodeller undviker man det som inte går att beräkna. Där det inte kan följas upp investerar man helt enkelt inte. Så funkar ett enkelt beslut från en internationell organisation.

Pontus Braunerhjelm, Entreprenörskapsforum: Jag är professor vid KTH, och jag är också forskningsledare vid Entreprenörskapsforum.

Skatter ses ofta som ett fördelningspolitiskt instrument. De används för allt möjligt, men gemene man har ofta en bild av att de används för olika angelägena ändamål som berör medborgarna. Men skatter är också i högsta grad ett tillväxtpolitiskt instrument. Det glömmar vi bort ibland. Hur skatterna utformas påverkar drivkrafter och incitament i en ekonomi.

Tillväxt i sin tur bygger egentligen på två pelare. Den ena pelaren är kunskapsuppbyggnad. Då handlar det om forskning och utveckling, om kompetensförsörjning till näringslivet, om skola och lite andra saker. Men det är bara

en del i det hela. De dominerande tillväxtmodellerna är väldigt fokuserade på detta.

Den andra pelaren handlar om att omvandla kunskap till något slags samhällsnytta. Det är då företagen och entreprenörskapet kommer in.

Dessa två områden måste stå i samklang med varandra. Det är tillväxten som i sin tur genererar medel som kan användas på olika sätt. Den genererar skattebaser och skatteintäkter. Det bör man ha med sig.

Förr eller senare kommer företagen in i detta med kunskap. Kunskapens nivå är en stark attraktionsfaktor för var företag förlägger sin verksamhet. Jag skulle vilja säga att det är den viktigaste faktorn.

Men förr eller senare kommer man in på hur skattestrukturen ser ut. Det är lite olika skatter för olika typer av företag.

Man kan då konstatera att Sverige ligger väl till, har gjort så under en lång tid och kommer förmodligen fortsätta att göra det. Företagsskattekommitténs förslag behandlas ju nu, och det kommer säkert att komma något förslag så småningom. Där har vi anpassat oss till den globala institutionella skattemiljön. Som också har påpekats här är det fortsatta skattesänkningar på gång.

Däremot ligger vi lite sämre till när det gäller andra skattesatser som är viktiga för ägande, för investerare och för entreprenörskap. Det handlar om utdelningsskatter, om skatter på kapitalvinster och om beskattning av räntor. Där ligger Sverige generellt högre än andra länder. Det här har en bäring på inte minst entreprenörskapet.

Entreprenörskapet generellt är lite känsligt för skattetrycket. Det finns inget orsakssamband, men det pekar på ett tydligt negativt samband mellan den totala skattebördan och entreprenörskapet. Särskilt vissa skatter – optionsbeskattning och liknande – påverkar entreprenörskapets nivå.

Och varför är det här viktigt? Jo, därför att det är de nya och unga företagen som svarar för sysselsättningstillväxten i näringslivet. Det gäller hela näringslivet. Det är just i de mindre och medelstora företagen som den största positiva förändringen sker medan vi inte ser några förändringar alls i den största kategorin av företag.

Inom tillverkningsindustrin är det negativt inom alla storleksklasser. Det är inget problem i sig, för det pekar också på att man är effektiv. Det är det som bygger tillverkningsindustrins konkurrenskraft. Man kan producera mer med färre anställda. Men då måste de andra företagen finnas på plats och fänga upp slacket.

Även nystartade företag – och det tycker jag är intressant och lite nytt i sammanhanget – står för väldigt mycket av den nya sysselsättningen. Under 2009–2012 uppgick den till 80 000 anställda per år. Sedan kommer en del av dessa att falla bort för alla briljanta idéer kommer inte att leva vidare.

Jag vill ta upp ytterligare en fråga som har att göra med det så kallade skattekrånglet. Det gäller framför allt entreprenörskap, men även om man aggregerar upp till nationell konkurrenskraft visar det sig att det är någonting som har en negativ effekt på den nationella konkurrenskraften. Det baseras på

Word Economic Forums sammanvägda index för länders konkurrenskraft och skattekomplicitet som Världsbanken har rankat.

Det här är återigen inte något orsakssamband, men det visar att det är värt att gräva lite djupare. Gör man det kan man konstatera att skattebördan ofta är en fast kostnad. För de små och nya företagen blir den kostnaden särskilt hög.

Vi har gjort en lite mer noggrann undersökning kring detta. Den visar att får man ned krångelkostnaden med 10 procent skulle entreprenörskapet och nyetableringarna öka med 3 procent. Det är ett ganska effektivt och billigt sätt att öka nyföretagandet.

Slutligen: Vi lever i en globaliserad miljö. Vi utsätts för institutionell konkurrens från en rad olika håll. Det gäller teknik, talang, investeringar och företagsbyggande. Produktionsfaktorerna tenderar att bli allt rörligare. Då gäller det att vi har en attraktiv miljö för att vi ska kunna behålla och även locka till oss investeringar och företag.

Bland produktionsfaktorer anser jag entreprenörskap som en särskild sådan. Vi har lyckats när det gäller bolagsskatten, men den här insikten måste omfatta också många andra skattebaser, inte minst den skattebas som kanske är viktigast när man ska bygga företag, nämligen optionsbeskattningen.

Spotify har nämnts här två eller tre gånger, men ett skäl till att man valde att omlokalisera sin expansion var just hur personaloptioner beskattas. Där är vi inte särskilt konkurrenskraftiga. Det handlar om att bygga förutsättningar för framtiden, och då är skatteområdet ett väldigt viktigt politikområde.

Det är alltså dumt att beskatta kunskap och kunskapens omvandling till samhällsnytta. Då är det inte bara optioner, utan också marginalsatser, kapitalssatser är särskilt viktiga.

Om vi vill minska skattesatserna generellt finns det finansieringsmöjligheter. En enhetlig moms skulle generera 45–50 miljarder. Ett avskaffande av ränteavdragen för hushållen skulle ge ytterligare 18–20 miljarder.

Det här är inte så politiskt gångbart, men införandet av en fastighetsskatt och skatter på miljöskadlig verksamhet skulle vara betydligt bättre skattebaser ur en näringslivssynpunkt.

Ordföranden: Vi tar nu ett break och ajournerar diskussionen till 10.30.

Ordföranden: Välkomna tillbaka till rond två! Närmast på programmet har vi två medverkande från SAS.

Nils Thuresson, SAS: Herr ordförande! Tack till skatteutskottet för möjligheten att komma hit i dag och framföra SAS perspektiv på frågan! Den här presentationen innehåller två delar. Jag kommer att ta den första delen, och min kollega Hans Ollongren kommer att ta den andra.

Flygkonsortiet Scandinavian Airlines System Denmark-Norway-Sweden är det officiella namnet på SAS. Det kanske inte alla känner till. Det är ett ganska långt namn.

SAS verkar på en hårt konkurrensutsatt internationell marknad, där de flesta av konkurrenterna konkurrerar på helt andra villkor än SAS. Vilka är då de villkoren? Framför allt har många av våra konkurrenter baser i lågskatteländer, personal från bemanningsföretag i låglöneländer och personal med egna bolag. Det betyder att personalen anställs som en sorts konsulter, varpå bolagen undviker att betala sociala avgifter och skatter hänfödda till personalens löner.

Konsekvenserna inom branschen blir framför allt en märklig konkurrenssituation. Konkurrensen har, enligt vår åsikt, snedvridits väldigt hårt. Och det har lett till en enormt stark prispress inom branschen.

Inkomstskattemässigt regleras SAS-konsortiets resultat i enlighet med det gällande konsortieavtalet mellan nationerna Sverige, Danmark och Norge. Det innebär att den skattemässiga eventuella vinst som uppkommer i SAS-konsortiet fördelas enligt sjundedelsprincip i Danmark, Sverige och Norge. Det innebär att Sverige får tre sjundedelar om SAS-konsortiet gör en vinst, vilket är avtalat i konsortieavtalet mellan Sverige, Danmark och Norge. Det gäller även intäkter hänfödda till utomskandinaviska länder på grund av gällande bilaterala dubbelbeskattningsavtal.

SAS-konsortiets möjligheter att förlägga operativ verksamhet utanför Skandinavien är också begränsade av gällande kollektivavtal. Det är avtalat att endast en liten del av SAS-konsortiets operativa flygverksamhet får förläggas externt, antingen via externa bolag eller ett bolag utanför SAS-konsortiet. Möjligheterna för SAS att flytta verksamhet till bolag utanför Skandinavien för att minska betalbar skatt är sammantaget starkt begränsade av den här gällande strukturen – konsortieavtalet men även de gällande kollektivavtalen.

Jag kan tillägga att inkomstskatten som sådan egentligen aldrig har varit en stor fråga för SAS när det gäller att lokalisera verksamhet på andra platser. Andra skatter, såsom indirekta skatter och punktskatter, påverkar däremot SAS resultat mest och är avgörande för vår möjlighet att konkurrera uthålligt.

Vilken betydelse har de övriga skatterna, som inte är bolagsskatt, inom SAS-strukturen för var den operativa flygverksamheten kan komma att lokaliseras? De skatter som har störst kostnadsmässig påverkan på SAS möjligheter att uthålligt konkurrera är den nyligen införda norska flygskatten och den planerade svenska flygskatten. Flygskatterna i Sverige och Norge kan komma att tvinga SAS till omstruktureringar av flygrutorna för att hålla kostnaderna nere. Min kollega Hans Ollongren kommer här och nu att redogöra för vilka konsekvenser den omstruktureringen kommer att få.

Hans Ollongren, SAS: Tack till utskottet! Kära ledamöter! Det här blir kanske lite av en case study. Vi har hållit oss på en ganska hög nivå hittills, vilket är väldigt spännande. Men nu ska jag försöka vara ganska konkret. Det gäller ett fall som pågår just nu, här i kvarteren, nämligen regeringens förslag om en flygskatt i Sverige. Vi kallar den "en skatt på möten mellan människor". Jag

har själv lagt till: ”Aldrig har så många skapat något så verkningslöst till ett så högt pris”.

Status för förslaget just nu är att det har gjorts en utredning. I direktiven för utredningen fanns det tre instruktioner, kan man säga. Flygskatteförslaget ska leda till lägre miljöpåverkan, det ska leda till att konsumenter väljer mer miljövänliga alternativ och det ska leda till att flyget uppmuntras till minskad miljöpåverkan.

Vi i branschen konstaterar att ingen av de tre hypoteserna kommer att kunna uppfyllas över huvud taget. Utredningen själv erkänner att en flygskatt inte kommer att leda till någon särskilt mycket lägre miljöpåverkan. För ungefär 80–90 procent av Sveriges konsumenter finns det inte några så kallade mer miljövänliga alternativ. Det kanske det gör om man ska till Göteborg eller Sundsvall, men det är ungefär allt.

Om man ska uppmuntra flygbranschen till minskad klimatpåverkan ska man inte beskatta branschen. För att kunna investera i minskad klimatpåverkan behövs ekonomiska muskler.

Utredningen har varit ute på remiss. Åtta av tio remissinstanser har varit negativa. Men det finns, som vi uppfattar det, en stor risk för att förslaget kommer att inkluderas i budgeten för 2018.

Utredningen har värderat ett antal fenomen, ett antal effekter. Man har inte tittat särskilt noga på att det har konstaterats att miljöeffekterna inte kommer att bli särskilt stora, enligt utredningen. Man har över huvud taget varit ganska övergripande när man har diskuterat effekterna. Vad man inte har noterat är att den här skatten i Sverige faktiskt blir världens näst högsta miljöskatt på flygresande. Det tror jag att vi måste ta med i sammanhanget.

Branschen har kunnat räkna fram att om Sverige inför den här skatten kommer vi att rasa i World Economic Forums rankning när det gäller luftfart, från plats 22 – vilket är en ganska bra plats – ned till plats 78. Det är tankeväckande att en flygskatt kan få stora konsekvenser för vår konkurrenskraft som bransch men också för Sverige som nation.

Vi har naturligtvis räknat på det här. Externa specialister har tittat på förslaget, så som det ser ut i utredningen. Man konstaterar att nettoeffekten kan bli negativ för svensk bnp, på upp till 5 miljarder. Det äventyrar 5 000–10 000 arbetstillfällen.

Sverige får också sämre tillgänglighet. Det är ingen självklarhet att SAS ska flyga till Hong Kong från Stockholm. Det är ingen självklarhet att utländska bolag ska öppna direktlinjer från Stockholm när vi får en skattebelastning av den här karaktären. Många säger att det här är en ren present till Köpenhamns flygplats.

Det är allvarligt för inte bara vår internationella tillgänglighet utan också för den nationella. Det blir återigen dyrare att bedriva verksamhet i norra Sverige. Har man ett litet företag tycker man kanske att 80 kronor hit eller dit inte är så farligt. Men för många företag handlar det om väldigt många resor. Det här är alltså dåligt för tillgängligheten, både inom landet och utanför landet.

Vi har såklart också tittat på vilka effekterna blir för vårt eget företag. Våra kunder kommer att belastas med ungefär 800–900 miljoner per år i ökad skat-tebelastning.

Det finns såklart alternativ för att hantera flygets miljöpåverkan. Men jag tror inte att vi har tid att hantera dem här i dag. Dem kan vi hantera i särskild ordning.

Sophie Nachemson-Ekwall, Handelshögskolan i Stockholm: Tack för att jag får vara med! Jag är glad att jag är talare nummer nio, för nu kan ni redan allt om skatter och jag kan tala om mycket annat. Jag kommer från Handelshögskolan och har en bakgrund som ekonomijournalist i 20 år, men numera är jag en tydlig forskare som skriver olika rapporter om bolagsstyrning.

Jag tänker ta upp tre aspekter på framför allt huvudkontorens lokalisering. Jag håller på med bolagsstyrning och är intresserad av ägarfrågor. Och vi har en omfattande utflyttning av just huvudkontor.

Den första aspekten är att det är mer än bara skatter som påverkar lokaliseringen. Det handlar mycket om olika regelverk i olika länder. Det är lättare att köpa svenska bolag. Den andra aspekten är finansteorins förenklade syn på att allt kapital ses som lika och rationellt nyttomaximerande. I själva verket spelar det roll om det är utländskt eller svenskt kapital. Och sist, i vårt skattesystem stryper vi inte bara tillväxten för startups och små och medelstora företag. Det spiller över även på andra sektorer, som kooperativ och idéburet. Allt det har jag förstås skrivit om i olika böcker och ett gäng artiklar.

Det köps otroligt mycket svenska börsbolag, och det har det gjorts under en lång period. Vi har den mest dynamiska uppköpsmarknaden i hela Europa, efter Storbritannien. Enligt samma mönster har vi också den största utlandsägda sektorn och den största riskkapitalsektorn, återigen vid sidan av Storbritannien.

Det är inte bara av godo. Huvudkontorets placering spelar roll. Studier, gjorda av bland andra Pontus Braunerhjelm och hans kollegor, visar att kvalificerade tjänster och forskning växer i närheten av huvudkontoren. Det är bra för arbetstillfällen och investeringar. Där finns kluster av kreativa leverantörer och avknoppningar.

Forskaren Andreas Bergh talar om en överdriven strukturomvandling i Sverige. Det är för lätt att lägga ned och göra sig av med anställda, vilket påverkar sysselsättningen. Jag lägger gärna till att det är lättare att köpa svenska börsbolag än att köpa bolag i andra länder.

Möjligheten att lägga fientliga bud beskrivs ofta som den tydligaste markören för fria kapitalrörelser och verkligt värdeskapande globalisering. Enligt ”teorin” om en effektiv marknad för företagskontroll köper bra företagsledning dålig, strukturerar om och bygger något bättre. Det sägs att det ligger i samhällets intresse, i synnerhet här i Sverige med tanke på alla uppköp.

Men det ser faktiskt inte ut på det sättet. Den forskning jag har bedrivit visar att lättheten att köpa bolag i Sverige handlar om långt mer än det skattesystem

vi hade från 30-talet fram till 90-talet, och som urholkade det privata ägandet. Aktieägarna har mer att säga till om i svensk bolagsstyrning än man har i andra länder. Utomlands spelar ofta anställda, samhället eller staten en större roll. När andra länder talar om intressentmodellen talar vi i Sverige mest om ägar-nas inflytande, som om de skulle välja att ta hänsyn till andra intressenter, bara för att de är snälla – jag vet inte. Vi har en överdriven tro på fackets roll i det här landet.

Den andra grejen är att institutionella investerare är reglerade att bete sig passivt och ofta kortsiktigt i sina placeringar. Sverige har en stor andel sådant kapital, mycket större än man har i andra länder. Det gör automatiskt investera-na till säljare i samband med bud. Och det gör det lätt att köpa bolag.

På bolagsstyrelseområdet har vi också importerat massor med regler från EU som inte passar i den svenska miljön. Man brukar i samband med förvärv prata om bland annat styrelseneutralitet och budprisregler.

Sydafrikanska Old Mutual köpte Skandia. Volkswagen, som ägs av en tysk delstat, köpte Scania. Och i höstas var det en stor strid mellan tyska familjefö-retag om ett litet bromsföretag i Kalmar, Haldex. Det pågår ett globalt regelar-bitrage. Kineser köper mycket i, i synnerhet, Europa och USA. Det går inte lika mycket åt det andra hållet.

Det som går att köpa köps. Bra bolag köps upp. Det försämrar idén om en effektiv marknad. Vi kan fortsätta att önska oss effektiva och perfekta kapital-marknader. Men det fungerar inte på det sättet. Alla länder har regler som skyddar sina bolag från oönska köp, eller vill gärna ha det och jobbar med att utveckla det. Nu pratas det om Buy European Act och sådana saker.

Vi ska vara glada att Astra Zenecas huvudkontor låg i England när Pfizer lade sitt bud, som i och för sig var skattedrivet. Engelsmännen var på och stop-pade budet. Sverige hade inte orkat eller varit berett att göra det.

En annan viktig fråga i sammanhanget, när det inte bara gäller skatter, är den stora tilltro som vi i Sverige har till just fria kapitalmarknader och kapi-talets internationella rörlighet. Den tilltron är stor i Sverige, speciellt på Fi-nansdepartementet. Teorin leder oss att tro att i en öppen ekonomi förväntas utländskt kapital ersätta en brist på inhemskt kapital och att vi därför kan be-skatta inhemskt kapital som vi vill, i stort sett. Så sker inte. En del tillgångar blir utan kapital, som de nya företagen. Pontus Braunerhjelm var inne på det. Det handlar om de nya företagen, företagen som är utanför den populära it-sektorn och familjeföretag som har svårt att hantera ett generationsskifte.

Forskning pekar på att kapital kan investeras på en mängd olika sätt, utifrån den valda placeringshorisonten och olika idéer. Det beror på att beslutsfattande är mer komplext än nyttomaximerande nationalekonomer beskriver. Jag tror att Sandro Scocco var inne på det här lite. Man ska inte förminska mjuka vär-den när det gäller kapitalbildning. Människor är begränsat rationella. Vi förli-tar oss på tillgänglig information, såväl mjuka värden som kultur och tillit.

Inom forskningen beskrivs familjekapital som mer långsiktigt än annat ka-pital. Med sådant kapital finns det större benägenhet att investera engagerat på sin hemmamarknad. Därför är det viktigt att investerare med sådant kapital vill

växa och ta risk. Skatter kan hindra dem att göra det. Det är också viktigt att de orkar genomföra generationsskiften under ordnade former.

Som tredje grej behöver vi också ta till vara det kapital som redan finns i våra AP-fonder, pensionsfonder och aktiefonder. De kan investera bättre i närområdet än en indonesisk aktiefond kan göra. I en studie av de stora internationella kapitalförvaltarna visar jag hur de nu successivt ökar sina investeringar i Sverige genom att köpa större aktieposter som utvärderas med längre placeringshorisont. Det handlar inte om att de investerar mer kapital i Sverige utan om att de investerar på ett annat sätt. De går bort från indexförvaltningen, som är passiv och kortsiktig. Den är förödande. Men regler tillåter inte att de gör det här. De kan alltså inte bli riktigt så engagerade och aktiva som de skulle kunna vara.

Fundera lite på Li Shufus investering i Volvo Personvagnar! Han har inte tillfört någon kunskap alls. Men han lämnar Volvos ingenjörer i fred att utveckla nya bilar. Och han har kapital som är långsiktigt. Det finns mängder av sådant kapital i de svenska pensionsfonderna, men det används inte. Vad vi ser i Sverige är alltså en massiv misshushållning av svenskt långsiktigt och tålmodigt kapital.

Förra året skrev jag en bok som heter *Hållbar ägararkitektur för Sverige*. Jag ställde frågan: Varför har vi en sådan njugg inställning till aktiebolaget? Kapitalismen är lite i kris globalt sett, med Trump och kompani, brexit och allt sådant. Jag kände att långsiktigheten är en del, men vi måste kanske också prata om en mångfald av ägarmodeller. Det finns nämligen alternativ till näringslivet, och det finns möjlighet för medborgarna att välja olika leverantörer. Då har vi välfärdsdiskussionen. Jag funderade lite på varför vi inte har kooperativ och stiftelser – en idéburen sektor.

Det jag fann var att hela diskussionen om skatter och kapital hänger ihop. De skatter som hindrar familjeföretag att växa eller Spotify att locka till sig kvalificerad arbetskraft med delägarskap, så att de i stället väljer New York, är samma skattetank. Det är samma fördelning mellan kapital och arbete i beskattningen som gör att Sverige inte har medarbetarkooperativ eller personaläggande. De är viktiga och snabbt växande organisationsformer i andra länder. De organisationsformerna har långsiktigt kapital, och de har ofta sina kontor utanför städerna och investerar utanför städerna.

Scania i Södertälje är lika viktigt som ett möbelsnickeri i en avfolkningsbygd i Norrland. I Spanien finns medarbetarkooperativ med 100 000 anställda inom en rad olika näringar. De drog inte ned under finanskrisen. I Frankrike görs generationsskiften genom personalkooperativ. I USA har man ESOP-stiftelser som ägare vid generationsskiften.

I Sverige behöver vi både stora och små huvudkontor. Och för det behövs långsiktigt kapital. Det kan vara såväl familjer som pensionsfonder, kooperativ och stiftelser som har det. Vi måste tänka mycket bredare än vi gör i dag. Vi behöver alltså se över hur enkelt det är att köpa svenska börsföretag. Vi behöver se mer till tålmodigt kapital och en mångfald av ägarmodeller.

Det händer saker. AP-fonderna är på väg att få investera mer i infrastruktur och små och medelstora bolag utanför börsen. Det ska bli lättare för kooperativ att få kapital men fortfarande vara i sin vagga. Och Aktiespararnas ägarpolicy har precis skrivits. Där kommer man att prata om att det i aktiebolaget ska stå att med vinst avses uthållig vinst. Därmed skapas större möjligheter för styrelsen att stå emot en överdriven strukturomvandling och uppköp.

Allt det här bäddar för en annan inställning till huvudkontoret. Önskan om ett gott näringslivsklimat låter skatter i framtiden handla även om hur vi ska behålla svenskt kapital och inte bara om att beskatta och fördela det.

Leif Jakobsson, Finansdepartementet: Herr ordförande! Tack för att jag får komma hit! Att vara sist innebär att det finns risk för att man säger någonting som någon annan har sagt tidigare. Men med den här ordningen vi har, med bilder, får man leva med det. Och det kan väl vara bra att en del saker återkommer.

Innan jag går in på bara skatter vill jag, när jag ändå talar om det här, komma in på något som många har varit inne på, nämligen att en massa andra faktorer spelar in, i varierande grad. Det måste vi också sätta i ett raster. Vad är det för typ av företag som ska fatta beslut om lokalisering? Det är skillnad om man tillverkar en anonym bulkvara eller om man är ett varumärke som säljer direkt till konsumenter och är oerhört beroende av inte minst en hög svansföring när det gäller CSR-frågor och annat. Det här går alltså aldrig att göra generellt. Men de delarna kan i alla fall identifieras.

Jag har följt ett företag i min hemstad, Malmö. Det är på väg att bli ett av de största privata företagen. Det växer oerhört snabbt. Man tillverkar dataspel på en helt globaliserad marknad. Jag har följt deras snabba utveckling genom åren. Det stora hindret som vi brukar prata om är bristen på bostäder. Skattefrågor är inte ens en issue. Det handlar om att kunna dra till sig de bästa talangerna från hela världen, för att kunna vara på topp. Då gäller helt andra kvaliteter, medan andra företag naturligtvis har helt andra urvalsmetoder.

När det gäller närheten till marknader kommer vi aldrig ifrån det, framför allt när det gäller tillverkningsindustrin. Den miljö som företagen verkar i, arbetsmarknadens funktionssätt, tycker jag inte har fått tillräcklig uppmärksamhet i diskussionen här i dag. Det är en oerhört viktig del. Det gäller också tillgången till kvalificerad arbetskraft, kompetensfrågorna, infrastrukturen och rättssäkerheten – som vi bara tar för given. Den är ett stort plus för Sverige.

Jag har satt upp hållbarhetskriterier också. Då är vi där igen. Det finns olika företag som har olika exponering utåt. Men jag tänker just på den diskussion som pågår om etablering av datorhallar. Första plattan som måste läggas där är att man kan leverera förnybar energi. Det har vi en tendens att glömma bort ibland.

Vi kommer naturligtvis också till företagens kostnader. Det handlar om såväl arbetskraftskostnader som energikostnader och företagsskatter.

Hur är det då med Sverige? Den svenska modellen, eller den svenska affärsidén, är välbeprövad och har tjänat Sverige väl. Ibland förs ett resonemang om att vi nu har en globaliserad värld. Men den svenska modellen handlar om att kunna finnas i en globaliserad värld. Det som näringspolitiken och arbetsmarknadens parter har lagt grunden för har redan sin grund i den internationalisering som skedde direkt efter kriget.

Jag ser det som en evolution av de grundläggande principerna om att vi ska vara högst i värdekedjan, att vi bejakar att små skillnader är bra för ekonomisk tillväxt och idén om att vårt lilla land måste ha en hög grad av jämlikhet, inte minst vad gäller utbildningssystem och livschanser på alla möjliga sätt, för att kunna ta fram alla de talanger som slumrar på olika ställen.

Vi har en utbyggd infrastruktur. Om man står och väntar på ett pendeltåg kan man i och för sig alltid undra. Men jämförelsevis har vi en bra utbyggd infrastruktur. Vi har ett i allra högsta grad stabilt rättssystem. Vi har företags-skatte på en konkurrenskraftig nivå. Minst lika viktigt är att vi har ett välfungerande skattesystem och en skatteadministration som också fungerar mycket bra. Vi har dessutom en väl fungerande arbetsmarknad.

Om man jämför nivån med omvärlden beror naturligtvis olika länders ambitionsnivå att tillhandahålla samhällsfunktionerna på huruvida man har större eller mindre möjligheter att konkurrera genom skattenivån. Om vi ska låta alla talanger få en chans i vårt land kommer vi att behöva ta in skatter för att systemet med välfärdstjänster, utbildningssystemet och allt annat ska vara jämlikt och högkvalitativt. Då kan Sverige inte konkurrera i ett race to the bottom när det gäller skattenivå. I så fall vore det ett annat Sverige och en annan svensk modell.

Trots detta ligger den nominella bolagsskatten nära genomsnittet i EU och faktiskt strax under genomsnittet i OECD. Vad ingen har nämnt innan är att den svenska genomsnittliga effektiva bolagsskatten ligger under genomsnittet för EU-länderna och de största OECD-länderna. Sverige är väldigt aktivt när det gäller att motverka illojal skattekonkurrens. Därför jobbar vi inom olika internationella samarbeten, såsom OECD och EU, för att den vägen se till att det inte uppstår ett omvärldstryck för ett race to the bottom.

En viktig del, som någon annan tidigare nämnde, är att vi har ett mycket omfattande nät av internationella skatteavtal och informationsutbytesavtal som skapar just den stabilitet och förutsägbarhet som är viktigt för investeringar. I vårt bolagsskattesystem har vi goda regler för investeringar och investeringars avdragsmöjligheter och för förlustutjämning. Detta gör att vi ur den aspekten är rejält konkurrenskraftiga.

Låt oss titta på den effektiva skattesatsen. På bilden jag nu visar ser vi att Sverige ligger i den nedre delen. Det här är vad man genomsnittligt egentligen betalar i skattesats.

När det gäller skattesystemets utformning är de viktiga principerna neutralitet, som medför att skatten har så liten påverkan som möjligt på investerings- och konsumtionsbeslut, enkelhet, som minimerar skattebetalarnas kostnader

för att fullgöra sina skyldigheter, och legitimitet, som medför en bred acceptans för skattesystemet.

Att vi har en väl fungerande skatteadministration och skatteuppbörd är viktigt. Vi har system för uppgiftslämning som säkerställer fastställandet av skatt. Vi har information och vägledning som minimerar kostnaderna. Vidare finns kontroller, vilket i olika branscher alltmer efterfrågas av företagen. Det handlar om att garantera en konkurrens på lika villkor. Inte minst finns en rättssäker och likformig behandling av alla skattebetalare, vilket medför en allmän acceptans av skattesystemet. Man kan alltså inte gå till skattemyndigheten och göra upp.

Detta tycker vi är ganska självklart, men många företag får andra erfarenheter i andra länder. Där kan både politiker och myndigheter jobba med skattesatser för enskilda företag för att få etableringar och liknande på plats. Kanske vill en och annan locka någon till ett visst land och tycker att det vore bra med lite prutmån. Men i det långa loppet är det en oerhörd fördel för Sverige att det är väldigt tydligt och klart vilka skatteregler som gäller och att de ser exakt likadana ut för alla.

Sammanfattningsvis innebär den svenska modellen inte bara att vi måste ha en bolagsskatt på en rimlig nivå, utan vi måste också ha ett skatteuttag som gör att vi kan fullfölja vår affärsidé. Denna affärsidé ser vi som attraktiv även på en global nivå. Den har tjänat oss väl och det är den som vi försiktigt justerar, moderniserar och håller i ordning efter alla de nya utmaningar som exempelvis digitaliseringen kommer att innebära.

(Applåder)

Ordföranden: Vi kommer nu in på den punkt där skatteutskottets ledamöter får möjlighet att både diskutera med och ställa frågor till talarna. Skatteutskottets ledamöter kommer att få ordet partimässigt enligt storleksordning.

Linus Sköld (S): Herr ordförande! Tack för ett antal bra föredragningar!

Jag vill ställa en fråga till statssekreteraren. Vi har fått höra en lång rad lysande och tydliga presentationer. Med det sagt är de på intet sätt samstämmiga. Budskapen är alltifrån att skatter är helt avgörande till att skatter ligger ganska långt ned på rankningen för vad som är viktigt för företags lokalisering. Jag vill höra vad regeringens företrädare säger om hur man som regering orienterar sig bland dessa budskap.

Maria Malmer Stenergård (M): Herr ordförande! Tack för många intressanta föredrag!

Även min fråga går till statssekreterare Leif Jakobsson. Att jobben växer till är helt avgörande för om vi ska klara framtidens utmaningar. Vi behöver fler som jobbar och färre som går på bidrag. Vi behöver även fortsättningsvis attrahera den allra bästa kompetensen till Sveriges företag. Vi får heller inte glömma att en stark och trygg offentlig sektor är helt beroende av att företag

vill etablera sig, stanna och växa här. Det är företagen och jobben de skapar som är vår försörjningskälla, och det får vi faktiskt aldrig glömma bort.

Frågan är hur kopplingen ser ut mellan den politik som regeringen bedriver och jobbskapande. På skatteområdet ser vi hur kostnaderna för jobb och företagande bara ökar. Höjningar sker av bland annat marginalsatserna, det vill säga skatten på kompetens. På dagens seminarium har det framkommit att detta är en av de skadligaste skatterna när det gäller möjligheterna att konkurrera på en global marknad.

Därtill har Riksrevisionen nyligen uttryckt stark kritik mot att regelbördan på skatteområdet bara ökar. Även regelklimatet är en viktig del av Sveriges företagsklimat, vilket bland andra Pontus Braunerhjelm pekade på.

Mina frågor till statssekreteraren är: Hur ser regeringen på att höjda marginalsatser minskar våra möjligheter att attrahera och motivera nyckelmedarbetare på den svenska arbetsmarknaden? Vad har regeringen för plan för att minska regelkrånglet på skatteområdet?

Leif Jakobsson, Finansdepartementet: Tack för frågorna!

Linus Sköld! Det beror i slutändan på vilket Sverige vi siktar på. Om vi siktar på och tror att vi har en idé och modell som fungerar och som borde fungera också i framtiden kommer detta att styra politiken i stort liksom skattepolitiken. De idéer som finns i den svenska modellen om ett samhälle som håller ihop, som har små klyftor och som fungerar bäst i ekonomiska termer har vi de stora internationella organisationerna med oss. De framhäver ofta den svenska modellen.

Tanken om att vi skulle konkurrera med oerhört låga företagsskatter för att dra till oss produktion långt ned i värdekedjan skulle innebära ett helt annat samhälle. Detta är regeringen inte intresserad av. Tvärtom ser vi med glädje på att resten av världen visar intresse för hur vi har byggt upp vårt samhälle och vad det har betytt.

Maria Malmer Stenergård! Jobben växer till. 200 000 fler människor har fått jobb sedan regeringen tillträdde. Visst har det skett både skattehöjningar och framför allt nedsättningar av olika ineffektiva skatter, vilka vi har tagit bort. Detta har vi gjort för att dels kunna fylla igen det hål som budgetunderskotten innebar, dels kunna satsa på framtiden, till exempel bostadsbyggandet som nu är rekordhøgt.

Låt mig säga något om Maria Malmer Stenergårds beskrivning. Regeringen har lagt fram förslag om ett kraftigt utökat stöd för företag som växer och ska anställa sin första person. Vi har tagit fram ett förslag om optionsbeskattning, som går i den riktning som det ställs frågor om.

Vad gäller regelverket måste jag ändå få modifiera det hela lite. En del av det jag nämnde i min introduktion handlar om kontroll. I ganska många branscher finns nu snarare ett tryck från företag om att om konkurrensneutraliteten ska kunna upprätthållas och om företagen ska kunna göra sjösta affärer måste regeringen se till att inte andra kan konkurrera genom att komma undan

de skatter och avgifter som finns. Om man inkluderar detta i regelverket finns nog ett lite annat klimat i dag.

Naturligtvis ska vi ha så enkla regler som möjligt, och framför allt måste vi se till att företag bara ska behöva lämna en uppgift till staten en enda gång.

Olle Felten (SD): Även jag vill stämma in i tackkören för en serie väldigt intressanta inlägg.

Jag har en fråga som i första hand går till Svenskt Näringslivs representant, Johan Fall. Den handlar om riskerna med en framtida kompetensförsörjningsbrist. Vi har hört ganska mycket om riskerna med ökad utflyttning av huvudkontor och framtida risker för kompetensförsörjning, som flera av talarna har nämnt som några av de avgörande faktorerna för risken att skattebas flyttas från Sverige. Om man ser långsiktigt på frågan tycker jag att det är en av de stora frågor som vi måste hantera.

Hur ser Svenskt Näringsliv på denna risk om utflyttningen av stora bolag, inte minst kompetensintensiva utvecklingsbolag, fortsätter? När blir den minskade tillgången på kompetens, som utbildningstrenden med försämrade skolresultat och så vidare kan leda till, en faktor som gör att företagsetableringar tvingas ut och samtidigt påverkar skattebasen i Sverige påtagligt negativt? Har ni någon idé om detta?

Rasmus Ling (MP): Tack för väldigt många intressanta föredragningar!

Jag vill ställa en fråga till Nils Thuresson och Hans Ollongren från SAS. De talade mycket om flygskatten. I början sas att flygbranschen endast kan ställa om om det finns god lönsamhet, vilket gör mig lite bekymrad eftersom SAS lönsamhet är lite så där och har varit det över tid, även innan den 30 november när utredningsförslaget om en flygskatt på 80 kronor för resor inom EU kom. Det här är mindre än vad det kostar att ta sig till de flesta flygplatser.

I Norge har detta fått effekten att de plan som går fylls på mer, vilket är både en miljömässig och en kostnadsmässig effektivisering. Man bör också ha i åtanke att flera andra länder inom EU har en sådan skatt, till exempel Tyskland, Frankrike och Storbritannien, och det går ganska bra ekonomiskt för dem.

Jag vill veta om det finns andra skatter än flygskatten som är viktiga för ett bolag som SAS. Det här är ett företag med skulder, så värdet av sänkt bolagsskatt är kanske inte det viktigaste, men det vore ändå intressant att få höra om det finns annat som har avgörande betydelse än en i mitt tycke ganska beskedlig skatt.

Ordföranden: Låt mig flika in till er medverkande att även om ni inte blir direkt apostroferade i frågorna får ni gärna begära ordet. Jag kommer att vara generös.

Johan Fall, Svenskt Näringsliv: Tack för frågan!

Utflyttning av stora bolags verksamheter är en diskussion som har förekommit internationellt väldigt mycket de senaste åren i det samarbete inom OECD som går under namnet BEPS. Vi från Svenskt Näringsliv och många av de bolag som är medlemmar hos oss och som vi för diskussioner med ser en farlig utveckling. Diskussionen i BEPS handlar om att man vill beskatta företags vinster där vinsterna uppstår. Traditionellt har en stor del av dessa värden tillskrivits de platser där forskning och ledning finns. Sverige är ett land som har haft ganska många huvudkontor, och en skaplig del av vinster har tillförts oss.

BEPS-arbetet har inneburit att många länder, till exempel de stora utvecklingsländerna, Bricländerna – Brasilien, Indien och Kina – flyttar fram sina positioner och vill ha en större del av kakan. De anser att vinsterna i större utsträckning uppstår i deras länder. Detta kan nog bli en fara för Sverige, vad gäller både det faktum att vi förlorar skattebas och att företag kommer att behöva förhålla sig till detta. Kanske måste de ha mer av sina kostnader i dessa länder för att den vägen möta de ökade kraven. Detta vore i så fall en reell effekt av BEPS-arbetet, och det är en fara.

Det är viktigt att Sverige fortsatt har detta i minnet när vi implementerar dessa regler och när alla dubbelbeskattningsavtal framöver kommer att behöva hanteras. Vi behöver ha med oss detta i diskussionerna och se till att vi har ett fortsatt konkurrenskraftigt avtalsnät från Sveriges sida.

Vad gäller kompetensförsörjning och utbildningsresultat i svenskt skolväsen är det kanske mer en utbildningspolitisk fråga. Vi ser med oro på den diskussion som funnits om att inskränka möjligheterna till konkurrens på området. Det har tjänat Sverige väl att vi har haft en skolpolitik där det har varit öppet för många olika idéer och företag att bedriva verksamhet här. Jag tror att det har främjat konkurrensen för att få ett väl fungerande utbildningssystem. Detta är viktiga bitar.

Låt mig runda av frågan om kompetensförsörjning och den mest kvalificerade arbetskraften. Det är ett stort problem att vi har så höga marginalskatter i Sverige och att de tas ut från låga inkomstnivåer. Detta behöver Sverige göra något åt. Vi behöver också förbättra det expertskattesystem som finns i dag, vilket inte är särskilt konkurrenskraftigt i förhållande till andra länder. Det gäller inkomstnivåer, tidsperioder och hanteringen i ett antal mer praktiska omständigheter.

Det finns alltså mycket att göra inom dessa områden.

Hans Ollongren, SAS: Vad gäller frågan från Miljöpartiet vill jag först göra några allmänna kommentarer. Ja, förslaget går ut på 80 kronor för en *enkel* biljett inom Sverige. De flesta flyger dock tur och retur. Det blir 160 kronor för en resa, oavsett om man flyger Stockholm–Visby eller Stockholm–Las Palmas. Det är en sak. När vi talar om interkontinentala resor är emellertid förslaget 430 kronor. Som exempel innebär detta för en interkontinental flygning

som flyger dagligen, vilket SAS linje mellan Stockholm och New York gör, en årlig merkostnad på 36 miljoner. Detta är inte bra.

Vad gäller Norge har vi sett två effekter. För att vara väldigt konkret har det inneburit en nedlagd flygplats i närheten av Oslo. Detta har lett till förlorade arbetstillfällen. Den andra effekten – om vi ser till vårt företag – har den norska skatten skapat en försämrad bottom line för oss på 500 miljoner. Det får alltså väldigt stora effekter. Det låter lite, men vi talar om stora volymer.

Det stämmer att det finns flygskatter på andra håll i Europa. Storbritannien är ett exempel, och Tyskland är ett annat. Effekten i Tyskland har blivit att flygbolaget Air Berlin nästan står på konkursens brant. Detta ska man också ta till sig när det gäller effekterna av sådan beskattning.

Visst behövs det ekonomiska muskler om man har en ärlig och genuin vilja att försöka hitta metoder att ta hand om flygets miljöpåverkan. Det är trots allt huvudsyftet med beskattningen. Vi är teknikoptimister och tror stenhårt på satsningar på biobränslen, ny teknologi, ny flygmateriel, nya motorer, rakare flygvägar etcetera. Men här kommer de ekonomiska musklerna in i bilden: Det behövs god lönsamhet för att klara av sådana investeringar inför framtiden. Detta gällde den första delen.

Den andra delen handlade om huruvida det finns andra skatter som är relevanta. Jag lämnar över ordet till Nils, som kan mycket mer om detta än jag.

Nils Thuresson, SAS: Precis som Rasmus tidigare nämnde gick det resultatmässigt heller inte jättebra för SAS innan den norska flygskatten infördes, och därför har inkomstskattefrågorna kanske inte varit de viktigaste för SAS under de senaste åren. Men om vi hade kunnat ta ut motsvarande flygskatten i Norge innan den infördes hade vi självklart gjort det. Flygskatten har alltså inte förbättrat SAS möjligheter att generera vinst.

När det gäller vilka andra skatter som är viktiga handlar det framför allt om de indirekta skatterna. Vi har 6 procents moms på svenska inrikesresor. I Norge är inrikesmomsen 10 procent. Den höjdes för cirka ett år sedan från 8 till 10 procent, vilket slog hårt mot SAS resultat, precis som flygskatten gjorde.

Löneskatterna är naturligtvis också en viktig aspekt här, vilket jag nämnde i min presentation. Våra konkurrenter har väldigt kreativa upplägg vad gäller just personalen. Det gör att de undviker stora delar av skatterna på lönekostnader som annars finns.

Löneskatterna, punktskatterna och moms är de skatter som har störst effekt på SAS möjligheter att uthålligt kunna konkurrera i denna globala bransch.

Staffan Danielsson (C): Det har varit en mycket bra förmiddag. Tack, alla som har bidragit!

Sveriges välfärd beror mycket på vår export och på vår konkurrenskraft. Vi har en stenhård och växande global konkurrens på marknaden. Vi är överens om att de strategiska faktorerna, där Sverige är starkt, är oerhört viktiga. De

svackar kanske lite, och vi måste bevaka dem. Om detta är vi överens. Men regler, kostnader och skatter är enligt min och Centerns uppfattning också viktiga.

Pontus Braunerhjelm lyfte upp att produktionsfaktorerna blir allt rörligare. Sverige måste vara attraktivt. Det räcker inte med bolagsskatten; även options-, marginal- och kapitalsskatter är viktiga. Spotify har minskat, och Nordea kanske gör det.

Scocco från Arena Idé och Tillegård från Unionen tonade ned att Sverige toppar marginalsatteligan i världen. Så som jag uppfattade det är de rätt nöjda med nuvarande läge, och är kanske även så med läget för utdelnings- och kapitalsskatter.

Jag hävdar att marginalsatten också har en väldigt stark koppling till företagens lokalisering, eftersom den träffar nyckelpersoner och specialister. Den skatten ligger på 75 procent, och Sverige toppar detta.

Min fråga går till er som jag har nämnt här, alltså fackföreningar eller ekonomer, näringsliv och Leif Jakobsson: Finns det av inrikes- och debattpolitiska skäl ett egenvärde i att Sverige har högst marginalsatt i världen eller har det inte det? Borde det inte ha ett egenvärde? Vad är ett gemensamt och rimligt mål för oss att snabbt återgå till det som vi politiskt var överens om på 90-talet, det vill säga 90-talets skattereform?

50 procent är en rimlig nivå; då närmar vi oss världen i övrigt. Vi behåller företag och nyckelpersoner, och vi ökar företagets konkurrenskraft. Vore inte en sådan ny skattereform betydelsefull? Det är min fråga.

Camilla Mårtensen (L): Tack för en givande och intressant förmiddag! Bland betydande orsaker till var ett företag väljer att lokalisera sig har många lyft fram expertkompetens, expertkunskap och forskning och utveckling. Den förra regeringen införde ett FOU-avdrag som inte utnyttjas fullt ut som det ser ut i dag, och det kommer med all säkerhet att behöva utvecklas framöver.

Sandro Scocco och Pontus Braunerhjelm diskuterade just vikten av att utveckla forskning och utveckling. Vad ser ni att vi behöver göra skattemässigt för att lyfta detta?

Pontus Braunerhjelm, Entreprenörskapsforum: Den första frågan handlade om marginalsatterna, och jag delar frågeställarens bedömning att de ligger på en för hög nivå. Det är ett onödigt risktagande. Vi har en utbildningspremie som tillhör de absolut lägsta inom OECD – den är till och med den lägsta, vill jag minnas. Det är klart att detta inte kommer att innebära att massor av välutbildade människor flyttar ut på kort sikt, men det är de lite mer långsiktiga konsekvenserna som jag tycker är viktiga.

När det gäller skatter generellt och regelkrångel, vilket frågeställaren också var inne på, tror jag att det finns en hel del man kan göra för att förenkla skatteregelverket. Det är väldigt svårt att hävda att det är enkelt, transparent och genomskinligt i dag. För inkomsttagare är det jobbskatteavdrag, det är LO-

pucklar med mera, vilket gör att det är jättesvårt att få en uppfattning om exakt hur beskattningen ser ut. För företagare har vi entreprenörskatterna och 3:12-reglerna. Det är inte heller någon lätt regelmassa att hantera för den enskilda entreprenören.

Det här tycker jag är viktigt. Leif Jakobsson nämnde legitimitet och neutralitet, vilket är viktiga faktorer när det gäller skattesystem, men det är även transparens. Man måste förstå hur mycket man betalar.

För några år sedan genomförde jag en enkätundersökning via Sifo. Det visade sig att av dem som deltog i undersökningen var det en väldigt överdriven andel som trodde att de betalade statsskatt, kanske 30–40 procent eller något sådant om jag minns rätt. Man måste alltså förstå skattesystemet. Det är viktigt.

Alla är ju överens om att vi behöver få in skattemedel för att finansiera en rad viktiga samhällsfunktioner. Men håller den gamla modellen? Där tycker jag att Leif är lite tillbakablickande och kanske även lite tillbakalutad. Går vi in i ett mer entreprenöriellt drivet samhälle kanske det blir allt viktigare med en beredskap att titta just på de skatter som är viktiga för den typen av företag.

Jag tror att det finns en väldigt förståelse från alla politiska partier när det gäller bolagsskatten. Den anpassas i förhållande till hur det ser ut i omvärlden. Däremot är förståelsen ganska liten när det gäller de andra skatterna som också utsätts för ett slags global konkurrens, inte minst när det gäller personaloptioner som är ett utmärkt sätt att bygga företag. Vi har alldeles för få växande företag i Sverige. De säljs eller stannar upp i sin utveckling av någon anledning, och skatter är säkert en bidragande komponent.

När det gäller FOU-avdraget tror jag att det behöver utvecklas och utökas till att kunna användas av fler företag. Jag har skrivit om det i Entreprenörskapsutredningen, och jag är lite osäker på detaljerna kring det, men där har vi ett förslag på hur man kan utöka och utveckla FOU-avdraget.

FOU-avdraget konkurrerar med de här patent- och innovationsboxarna som har dykt upp på olika ställen i Europa. Jag tror att det är tio elva länder som har det systemet. Det är en väldigt låg skatt i de här boxarna. Det är skilda regelverk mellan länderna, men man ska åtminstone ha patentet kopplat till det land där boxen finns. Ibland men inte alltid ska man också ha en viss verksamhet där, och då kan man komma ned på en bolagsskatt på mellan 5 och 10 procent kopplat till de produkter som kommer ut ur den innovationen eller det patentet. Det är alltså en väldigt hård bolagsskattekonkurrens.

Alla andra länder har alltså någonting motsvarande, och Sveriges är förhållandevis snålt. Därför behöver det utvecklas.

Sandro Scocco, Arena Idé: Det finns inget egenvärde i att ha skatter över huvudet, skulle jag säga, utan poängen med skatt är ju att man finansierar någon annan verksamhet som är viktig. Som jag var inne på tidigare är den svenska komparativa fördelen inte att ha lägst skatter, utan det är snarare att ha andra kvalitativa institutioner som finansieras med de här något högre skatterna. Det är viktigt att det sambandet upprätthålls, och då kommer naturligtvis

nästa fråga: Hur ska man med minsta möjliga skada ta in de skatter som man anser nödvändiga för den modell man använder?

Den skatt som upplevs av individen är max 60 procent, inte 75 procent. Då räknar man på den delen som ligger på arbetsgivaravgiften. Frågan är om de marginalskatter vi har i dag leder till några beteendeeffekter, och där tror jag att forskarna är rätt överens om att det inte finns några beteendeeffekter.

Utbildar sig människor inte på grund av höga marginalskatter? Tvärtom, vi ser att det är kö till universitet och högskolor. Det är väldigt många som utbildar sig. Tvärtom har vi ett problem med att extremt lönsamma utbildningar inte är tillräckligt attraktiva, till exempel civilingenjörsutbildningar och så vidare. Det förefaller alltså inte vara ett problem på det området.

Då är nästa frågeställning: Jobbar inte de människor som har högre utbildning eller höga inkomster därför att de blir avskräckta av marginalskatterna? Nej – när det gäller mätbara faktorer ser vi att de har en oerhört hög sysselsättningsgrad, och nästan allihop jobbar.

Nästa observerbara faktum är om de i stället flyttar utomlands, vilket liksom är det enda sättet att inte jobba i Sverige. Det har vi också data på och nej, de flyttar inte utomlands.

Då kan man undra: Hur kan vi få de här väldigt stora effekterna i vissa nationalekonomiska studier kring marginalskatterna? Det är enbart på grund av icke observerbara faktorer som i grund och botten bygger på ett antagande om att människor slutar anstränga sig vid den statliga inkomstskatten. Man strävar inte efter en högre inkomst, och det skulle skada ekonomin.

Det här är naturligtvis extremt svårt att modellera, men en forskare som heter Bastani har gjort en annan typ av forskning och i stället tittat på en hypotesprövning av det. Om det här vore sant skulle vi ju ha en massa människor som låg precis vid de statliga inkomstskattepucklarna. Vid den statliga inkomstskatten skulle det vara en jätteanhopning av löntagare som liksom äh, nu tänker inte jag jobba övertid eller anstränga mig för att få det här chefsjobbet och så vidare.

Men den kurvan är helt smooth. Det finns ingen som helst anhopning någonstans på kurvan, vilket gör att även denna ansträngningshypotes är väldigt skakig.

Den finns dock när det gäller småföretagare, men det är ju bara därför att de kan planera *hur* de tar ut sin inkomst. De minskar inte sin ansträngning, utan de kan via 3:12-reglerna välja kapitalinkomster eller tjänsteinkomster.

Jag tror alltså inte att de marginalskatter vi har i dag är särskilt negativa för arbetsutbudet eller ansträngningen hos människor med högre inkomster.

När det gäller FOU ser jag det som en väldigt viktig del av den svenska modellen och dessutom någonting som har positiva externa effekter, som det heter på nationalekonomiska, det vill säga att det gynnar fler än bara den man har gynnat så att säga. Det kommer effekter som man inte har räknat med via det här. Det gör att staten har ett legitimt intresse av att bidra till ökad FOU och därmed borde se till att öka den insatsen.

Här tycker jag att det finns väldigt mycket att göra. Det är ett område som man inte har tittat på tillräckligt mycket. Det kan naturligtvis handla om skatteavdrag, om samfinansiering av branschinstitutet, om en betydligt bättre och nära samverkan mellan högre utbildning och näringslivet – det finns en rad olika sätt och mekanismer där det offentliga kan hjälpa till.

Man ska inte heller glömma att en stor del av det privata näringslivets forskning och utveckling egentligen har sin grund i offentliga satsningar. Tittar vi på Ericsson, Pharmacia, Astra och ABB, eller Asea som det hette då, är allihop egentligen uppkomna ur stora beställningar från det offentliga. Det offentliga har indirekt finansierat forskning och utveckling genom att vara beställare.

I dag ser det inte ut på samma sätt för de här stora koncernerna. Det är inte det offentliga som är den stora kunden, och därför bör det offentliga fundera över hur man kan fortsätta bidra med en del av de forsknings- och utvecklingskostnader som de här bolagen har.

Jon Tillegård, Unionen: Jag tror att det delvis har skett ett missförstånd när det gäller det jag visade i min oläsliga slide med en miljard olika staplar i gult och blått.

Det jag ville lyfta fram var att just företagsskatternas nivå, och då talar vi i huvudsak om bolagsskatten men även andra möjliga skatter som påverkar företagens resultaträkningar i direkt mening, *inte* är något som företagen i den här undersökningen lyfter fram vare sig som en svensk svaghet eller styrka. Det har ju framkommit i flera andra presentationer här att den nivån inte är någonting som utmärker sig negativt för Sverige.

Däremot kommer inkomstskatterna hos de anställda och framför allt arbetsgivaravgifterna in i någon av de andra staplarna, nämligen kostnaden för arbetskraften som man anställer i Sverige. I vår undersökning delar vi upp det på produktionsarbetskraft respektive högutbildad arbetskraft.

När det gäller produktionsarbetskraften får Sverige ett relativt lågt betyg jämfört med andra länder, och det kan man möjligen koppla till graden av arbetsgivaravgifter eller inkomstskatter. För den personalkategorin blir det sammantaget, ihop med lönekostnaden, en konkurrensnackdel för Sverige.

När det gäller de högutbildade ser företagen *inte* kostnadsläget sammantaget för personalen som ett problem. Sverige ligger snarare ganska bra till jämfört med konkurrentländerna.

Det var ett klagörande gällande detta.

Sedan är det så att Unionen inom ramen för TCO, Tjänstemännens centralorganisation, arbetar med skattefrågor. Man anser att behövs en skattereform och har ett förslag. Det är dock inte mitt expertområde. Jag vet att Unionen har ställt sig positiva till att man bör ta bort värnskatten. Det vet jag. Men jag vill inte kommentera mer om det.

Det riktades ingen fråga till mig gällande FOU, men jag tänkte bara ytterst kort säga att det här som jag visade var alltså fokus på investeringarna när det handlar om produktionsverksamhet. Men det har också bäring på FOU-

verksamhet i Sverige. Vad som är tydligt är nämligen att när företagen ska förlägga FOU-verksamhet så vill de gärna ha en närhet till produktionsverksamhet. Att behålla eller attrahera produktionsverksamhet till Sverige fungerar alltså som ett ankare för FOU-verksamheter. Prioriteringar när det gäller produktionsverksamhet får därför effekter även för FOU-investeringar.

Leif Jakobsson, Finansdepartementet: Det gällde alltså frågan om självändamål.

Nej, det finns inget självändamål i att Sverige ska ha en marginals katt på nuvarande nivå. Regeringens bedömning är att det är den lämpliga nivån.

Johan Fall, Svenskt Näringsliv: Vi hade en diskussion om marginals katter har någon betydelse, och där fick vi en kommentar från Sandro Scocco som jag känner att jag kan komplettera.

Det är ett faktum att forskningsfrågor alltid är svåra att bena ut, men det här är en fråga där forskningen är ganska överens. Det är Långtidsutredningen, Finanspolitiska rådet, rapporter som har kommit från Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, rekommendationer som återkommande kommer från OECD och andra internationella organisationer och även en lång rad svenska forskare – Bertil Holmlund, Lennart Flood, Lars Calmfors och så vidare.

På SCB finns också fin statistik och ett analysverktyg som de har döpt till Facit och som man kan använda för att analysera det här och även titta just på effekter av höga marginals katter.

Allt detta visar väldigt samstämmigt att skatter påverkar beteenden, och just höga marginals katter på arbete påverkar beteenden väldigt mycket. Skulle man ta ned dem råder det ingen tvekan, utifrån all den forskning som jag räknat upp här, om att det skulle få skattebasen att växa väldigt mycket.

Sophie Nachemson-Ekwall, Handelshögskolan i Stockholm: Jag tycker att det smyger sig in lite felaktigheter exempelvis när det gäller det här att vi har hög sysselsättning och mycket nya jobb, alltså spelar skatter ingen roll.

Om man tänker sig att Astra Zeneca lägger ned i Södertälje med högförädlad läkemedelsforskning, och de anställda har fått nya jobb allihop men kanske på ett apotek är det en betydligt lägre förädling för den svenska ekonomin. Folk har jobb, men det är mindre värdeskapande för exportindustrin. Dessa effekter trillar igenom utifrån att Sverige inte är ett intressant lokaliseringsland för huvudkontoren.

Den andra grejen som jag tycker att man kan ta med är just det här med familjeföretagen. Vi pratar om marginals katter, men lika viktigt är ju att det finns företag ute i landet som vill anställa folk. Med för mycket ägars katter vill man inte ta den risk som behövs för att anställa kompetenta vd:ar, ge ut optionsprogram och så vidare, vilket gör att de svenska familjeföretagen drivs

med för låg risk. De expanderar inte, de vill inte exportera och därmed har vi små och medelstora företag som inte växer upp, vilket de skulle kunna göra med bättre ägarskatter.

Vi låser alltså in oss i en diskussion kring marginalsatser som missar att även ägarna spelar en stor roll.

Daniel Sestrajcic (V): Även jag får väl passa på att tacka alla föredragande! Det var oerhört spännande. Jag trodde faktiskt inte att det skulle bli så här spännande så en stor eloge till er alla även om jag inte håller med alla!

Man lär sig alltid mycket på de här seminarierna, och det är väl ett gott betyg åt kansliet som har organiserat detta att det har en så bred spännvidd som det faktiskt har. Vi kan alla bli lite nöjda och lite missnöjda med det vi hör.

Jag får också passa på att tacka Per Åsling för hans oerhört offensiva och spänstiga inledning. Det var roligt att höra. Sedan kom ekot Svenskt Näringsliv, eller om det var tvärtom.

Jag kan konstatera att det i grund och botten handlar om, och jag tycker att Sandro Scocco ganska mycket tydliggör det, att man ser det lite grann som olika modeller som Sverige kan välja, och beroende på var vi ligger tvingas man kanske in i en eller annan av de här modellerna. Det tycker jag var oerhört tydliggörande liksom att det är en komplex fråga där man kan ha olika ingångar.

Jag tycker också att det var väldigt spännande att både se Jons rapport och höra Lena Sellgren och Björn Nordgren tala om bolagsskatten. Det är ju ofta den skatten som blir i fokus, och de konstaterar ganska tydligt att utifrån företagets perspektiv så är det inte bolagsskatten som det är högst prioriterat att sänka, utan det är snarare andra skatter som man skulle vilja jobba med. Därför är det synd att det ofta är bolagsskatten som hamnar i fokus och att det här race to the bottom fortsätter. Det drivs ofta, som jag uppfattar det, snarare av politiska skäl än av reella anledningar.

Jag har två frågor, men innan jag kommer in på dem vill jag ändå nämna den pikanta detaljen att vi försökte få hit Spotify, som ju många av er har nämnt, inte bara en gång utan två gånger och tre gånger och att de faktiskt varje gång tackat nej till att komma. Det kanske berodde på att det några veckor senare avslöjades i Dagens Industri att de var oerhört avancerade i sin skatteplanering och försökte påverka skatterna nedåt i många länder – vad vet jag.

Mina två frågor går till Sophie Nachemson-Ekwall. Jag tycker att det var jättespännande att höra hennes tankar kring det breddade ägandet, som jag uppfattar det. Jag skulle gärna vilja höra lite mer om hur vi skulle kunna åstadkomma det. Vad är viktigt för att kunna hitta de här nya ägandeformerna som hon pratar om och som är viktiga att stärka upp i Sverige och som faktiskt är starkare i många andra länder, exempelvis USA?

Den andra frågan som jag har hört henne tala om tidigare handlade om begränsningarna kring AP-fonderna. Hon talar väldigt väl kring hur de skulle kunna användas på ett bättre sätt om de begränsningarna lyftes.

Jag tänker alltid att begränsningar har tillkommit av en anledning, men jag kan själv inte hitta svaret på varför de här begränsningarna finns. Kanske kan Nachemson-Ekwall klargöra det för mig. Hon har säkert skrivit om det i någon av sina böcker som jag inte har läst, men om hon kunde klargöra det lite kort så skulle det vara spännande.

Jag har även en fråga till Sandro Scocco. Vissa anser ju att Sverige i många avseenden är ett skatteparadis. Det är det som andra kallar konkurrenskraft. Vi kan konstatera att i skattepolitiken, framför allt på kapital- och företagsbeskattningen, har ju Sverige genomgått ett systemskifte, enligt mitt sätt att se det åt fel håll, bland annat på bolagsskatteområdet.

Vad ser Sandro Scocco som de viktiga delarna i det här systemskiftet? Finns det några saker som han själv skulle vilja göra på området för att kanske systemskifta tillbaka?

Larry Söder (KD): Jag skulle vilja diskutera lite grann kring personal och att attrahera personal. Vi vet att det är viktigt för alla företag som drivs och utvecklas i Sverige och vill stanna kvar i Sverige att man har rätt typ av personal.

Pontus Braunerhjelm var inne lite grann på personaloptioner, vilket jag tycker att vi har diskuterat alldeles för lite här i dag. Det finns ju en utredning som är gjord när det gäller personaloptioner, men jag har inte hört att regeringen har något förslag på hur man ska hantera den framåt. Själv tycker jag att det är väldigt begränsande, både när det gäller branscher och storlek på företag som kan komma i fråga.

Jag skulle vilja fråga Pontus om han har funderat kring personaloptioner. Kommer utredningen över huvud taget att ha någon effekt på hur det ser ut i Sverige, eller tror han att vi måste göra någonting annat, kanske bredda på något sätt så att även andra typer av företag kan få möjlighet att vara med för att vi ska få en effekt? Effekten måste ju ändå vara att företag utvecklas och fortsätter att drivas i Sverige.

Sophie Nachemson-Ekwall, Handelshögskolan i Stockholm: Tack för frågorna! Det är förstås vad jag helst vill prata om.

När det gäller olika ägarformer tror jag att man egentligen ska börja i klassisk samhällsvetenskaplig forskning och se hur ett vanligt demokratiskt samhälle är uppdelat. Man brukar dela in det i fyra delar: familjen, en offentlig sektor som är offentligt finansierad, näringslivet och företagen och så en idéburen sektor. Det är fyra delar som hänger ihop i en väl fungerande ekonomi.

Det vill säga, det vi kallar för marknadsekonomi med vinstdrivande företag och sedan en stor offentlig sektor, alltså kapitalet och inkomstskatter i det ena fältet som ska finansiera den offentliga sektorn och så rör vi oss bara mellan

de här två fälten, det är inget sätt att driva ett samhälle. Vi vet vad som hände när Sverige gick iväg i den marknadsliberaliserade riktningen i början av 90-talet. Vi vet vad som händer i debatten nu kring välfärden. Det är för att vi ska få en större dynamik och få näringslivet att växa som vi behöver en större idéburen sektor.

Vad man märker är att den svenska idéburna sektorn är totalt förkrympt internationellt. Om vi pratar om kooperativ och stiftelser är andelen i många länder 7–10 procent. I Sverige har kooperativen en andel på 3 procent. I stället har vi mycket riskkapitalägande och mycket utländskt ägande.

Vi har alltså låst fast oss i två modeller, och vad vi ser i dag är en tudelning mellan stad och land. De svenska populistiska rösterna röstar i stort sett på samma sätt som i Trumps rostbälte och när det gäller brexit: Man vill ha mer lokalt inflytande. Det behövs, och det är egentligen därför vi behöver få igång fler ägandemodeller.

Vad man märker är att skattesystemet är totalt riggat för att *inte* ha kooperativ, för att *inte* ha stiftelser, och det gäller framför allt det växande fältet medarbetarkooperativ och medarbetarägare som låter så konstigt i en svensk kontext men som är bra i en marknadsekonomi och som växer internationellt. Findus hade kunnat bli ett enkelt medarbetarkooperativ. Familjeföretag som befinner sig i ett generationsskifte läggs ofta ned i Sverige; de hade kunnat gå över till personalägande via ESOP-program.

Här finns massor att göra som Sverige pratar om men inte realiserar. Det har väldigt mycket med synen på anställdas skatter att göra. En viktig fråga är tjänstepensionen. En halv miljon svenskar är egenföretagare och inte med i tjänstepensionen över huvudet taget. Det är svårt för facket att rekommendera medarbetarägare, för de är rädda att de förlorar medlemmar, vilket jag inte ser varför de skulle göra. Allt behövs så att säga, även facket.

Det var det ena svaret. Den andra frågan gällde AP-fonderna. Folk vet att det hänger ihop med löntagarfonderna, men det är intressant att man i dag inte vet varför vi har ägarbegränsningar som gör att AP-fonderna inte får investera mer än 10 procent i ett bolag på börsen.

I och med att vi har en ägarbegränsning på 10 procent i ett enskilt bolag så investerar man långt mindre för att man ska kunna vara med i nyemissioner, och därför ligger man ofta på 3, 4, 5 procent. 10-procentsgränsen blir liksom ett spöke som gör att man investerar diversifierat i stället, för det blir för dyrt att köpa 10 procent i ett litet bolag.

Det är den ena grejen. Det andra är idén från löntagarfondstiden att vi inte vill ha för mycket statligt kapital på börsen. Därför satte man en gräns att AP-fonderna bara fick äga 2 procent var på hela börsen, det vill säga totalt 8 procent. I realiteten har de hamnat på 2–3 procent av börsen.

Ägarbegränsningarna hindrar alltså AP-fonderna från att utveckla bra och diversifierade modeller, trots att det är mycket mer värdeskapande att ha större ägarandelar, för då kan man engagera sig långsiktigt och utveckla bolaget. Man investerar mer både på miljösidan och den sociala sidan och blir mycket mer engagerad.

Det är bättre om de får ha större ägarandelar, och som sagt var, i en globaliserad marknad är inte risken att de blir stora ägare på börsen i alla fall!

Sandro Scocco, Arena Idé: Skatteparadis – den lilla benämningen kommer väl av att Sverige har avskaffat förmögenhetsskatten, arvsskatten och fastighetsskatten, sänkt kapitalskatten och separerat inkomstskatten i tjänsteinkomst och kapitalinkomst, därav 3:12-reglerna.

Det är ju så att inkomst av tjänst ska beskattas symmetriskt oavsett hur den betalas ut, enligt exempelvis OECD. Man ska inte kunna få mer i inkomst genom att få bilar som man sedan kan sälja utan beskattning, utan oavsett om man får bilar, aktier eller inkomst i form av kapital så är det inkomst av tjänst och ska därför beskattas likadant.

3:12-reglerna finns till för att tillse en symmetrisk beskattning, även om det finns rätt stora möjligheter inom 3:12-reglerna.

Detta gäller också till exempel personaloptioner. Även detta handlar om den symmetriska beskattningen, som för övrigt OECD konstaterar att Sverige har. Man kan lätt tro att det inte är tillåtet med personaloptioner i Sverige – det är det – men frågan handlar om huruvida de ska vara skattegynnade eller inte, det vill säga i förhållande till andra sätt att få inkomst på.

Regeln är att de inte ska vara det, och jag tycker att utredningen som klargör den här frågan faktiskt är alldeles utmärkt. Skulle man göra det fullt ut skulle konsekvensen bli att man indirekt, bakvägen, avskaffar statlig inkomstskatt eftersom arbetsgivaren då kan välja. I och med att vi har den här uppdelningen av kapital- och inkomstskatt kan en arbetsgivare välja att du får en del av din skatt i form av kapitalskatt, det vill säga du kommer att betala 30 procent i stället för 55 procent marginalskatt.

Personaloptioner är alltså en väldigt stor fråga om man skulle göra systemet stort, och det skulle egentligen urholka hela det statliga inkomstskattesystemet. Jag tycker att utredningen landade i en rätt balanserad position, men jag misstänker att Pontus Braunerhjelm inte kommer att dela den uppfattningen.

När det gäller frågan om vad vi kan göra i stället har ju Sverige gått väldigt långt i anpassningar till skattekonkurrens internationellt sett. Möjligtvis har vi gått lite väl långt, även på områden där det inte finns skattekonkurrens. Skulle man göra förändringar nu skulle jag säga att man bör återinföra fastighetsskatten. Jag tror knappast att det går att uppbåda en ekonom som inte tycker att man ska återinföra fastighetsskatten, men det verkar vara politiskt känsligt.

Den andra skatten jag skulle återinföra vore faktiskt arvsskatten i någon form. Den har inte heller negativa effekter på arbete, arbetsutbud och så vidare. Sverige har ingen arvsskatt över huvud taget, vilket är rätt unikt, och med tanke på den otroligt snabba inkomstspridningsökning och stora kapitalackumulation som sker både i Sverige och internationellt så får man då heller ingen minskning av de här förmögenheterna, vilket kommer att leda till att det inte är ett meritokratiskt system.

Piketty har lyft upp frågan om att vi i högre och högre utsträckning riskerar att makt i näringslivet ärvs, och det vill vi inte ha. Vi vill ju att näringslivet ska drivas av ett meritokratiskt grundsystem och inte ett ärvt system, så att säga.

Jag tror alltså att man skulle titta över arvsskatt och fastighetsskatt. Jag inser också att båda två är politiskt nästintill omöjliga, men det kan ändå sägas.

Pontus Braunerhjelm, Entreprenörskapsforum: Först något om marginaleffekterna. Jag hävdar att de är rätt betydande och det finns många indikationer på det bortsett från de studier som Johan Fall pekade på. Vi har expertskatt och vi har RUT och ROT m.m. och allt det där är kopplat till marginaleffekter. Försök att se till att inte en svart sektor växer fram eller bibehålls, så marginaleffekterna finns där. Dessutom så tror jag det är två utredningar av oberoende nordiska forskare som pekar på att rent statsfinansiellt så leder det till ett intäktsbortfall. Så det är ytterst tveksamt om man ska genomföra en höjning av marginalskatten.

Sedan när det gäller högskoleutbildade kopplade till detta, är det allt fler som tar sig till högskolan. Det är kanske en dubbling om du tittar på 20 år tillbaka, jag vill minnas att det ligger där ungefär. Samtidigt som matchningsproblemen på arbetsmarknaden är större än någonsin. Den s.k. Beveridgekurvan, alltså hur vakanser förhåller sig till arbetslöshet, har flyttat sig allt längre ut, vilket innebär att matchningsproblemen är allt större. Någonting händer där. Man går på högskolan men man får en utbildning som inte efterfrågas på arbetsmarknaden, lite av en konsumtionsutbildning. Jag skulle tro att det också är kopplat till hur skattesystem och incitament ser ut.

Sedan personaloptioner. Sandro Scocco har alldeles rätt – jag delar inte hans uppfattning och det kanske har tonat fram i en och annan debattartikel. Jag tror att det här är ett utomordentligt bra instrument för att bygga företag. Samtidigt, och det är utmaningen, det får inte bli allt för generellt för då blir det ett renodlat arbitrageinstrument, alltså man omvandlar just inkomst av tjänst till inkomst av kapital. Men det här systemet är lite för futtigt. Det handlar om 200 miljoner kronor som det förväntas kosta i uteblivna skatteintäkter rent statistiskt sätt. Sedan kan man ju förhoppningsvis tro att det kommer generera skatteintäkter därför att företag växer och växer i Sverige.

Jag skulle vilja säga att en miniminivå borde ha legat på den som finns i Storbritannien som har det mest utvecklade systemet för den här typen av skatter och instrument.

Det innebär att det skulle vara fler branscher som omfattas, det skulle vara större företag, och också äldre företag som omfattas. Men kruxet i det här är att det ska riktas mot entreprenöriellt drivna företag och det har den här utredningen försökt hitta en väg för. Jag tror man kan gå ytterligare några steg. Jag tror det skulle vara väldigt viktigt därför att det är en sådan här skatt som utsetts för en global institutionell konkurrens, och vi vet också att företag som har funderat på att lokalisera sig till Sverige har valt bort Sverige bland annat på grundval av detta men även av andra orsaker som vi har diskuterat tidigare, boendefrågan och liknande.

Ordföranden: Då går vi in på runda 2 när det gäller utskottets ledamöter. Jag har Patrik Lundqvist (S) och Jörgen Warborn (M) anmälda. Är det några fler som önskar ordet, låt mig veta det nu.

Patrik Lundqvist (S): Jag har en fråga framför allt till Johan Fall, Svenskt Näringsliv. OECD har gjort en del undersökningar på tillväxttakt och jämlikhet och konstaterade för ett par år sedan att Sverige skulle haft en tillväxt på ungefär 20 procent högre under perioden 1990 till 2010 om vi hade haft ett mer jämlikt samhälle. IMF har också dragit liknande slutsatser av ett antal studier, och Sandro nämnde Piketty här tidigare som också har varit inne på samma tema. Både OECD och G20 tittar på de här sakerna nu och jobbar utefter det som ett sätt att säkra en högre tillväxt i framtiden. Det klaffar väl inte riktigt med de saker som ni lade fram här tidigare under förmiddagen och då är min fundering: Hur arbetar ni med att skapa ett jämlikare samhälle så att vi ser till att säkra en högre tillväxttakt i Sverige, och hur ser ni på de här förslagen ni har lagt fram i ljuset av de här undersökningarna?

Jörgen Warborn (M): Skatteutskottet har en grupp för utvärdering och uppföljning och vi jobbar just med det här temat med skatter som drivkraft för företags lokalisering. Det här seminariet är egentligen en del i det arbetet där vi så småningom hoppas att kunna smalna av den här frågan och komma med en tydligare frågeställning och skapa en rapport som bidrar med ny kunskap om det här området. Mot den bakgrunden vill jag tacka alla talare som har bidragit med sin kunskap och sin insikt i det arbetet.

Det här seminariet är också väldigt aktuellt mot bakgrund av vad som händer internationellt där flera olika länder pratar om att sänka skatter för att attrahera fler företag och också aktuellt mot bakgrund av de diskussioner som finns i Sverige just nu med stora företag som hotar att flytta på grund av skatte- och avgiftsanledningar.

Jag skulle vilja rikta min fråga till professor Braunerhjelm. Du hade på din sista slide lite uttryck för förändringar i skattesystemet, och vi vet ju att fyra av fem jobb skapas i småföretagen nu. Vi vet att en hel del entreprenörer startar upp som Born globers, dvs. de har världen som marknad, de är väldigt lättflyttliga. Vi ser en digitalisering och en kunskapsekonomi allmänt. Jag skulle vilja ge dig möjligheten att utveckla den bilden och de tankarna du har med vilka förändringar man kan göra just för att attrahera fler företag att flytta hit. Vi vill ju som sagt att de ska flytta hit och inte härifrån.

Johan Fall, Svenskt Näringsliv: Tack för frågan! Med det vi varit inne på om höga marginalskatter och den ganska samstämmiga forskning som visar att skulle man åtgärda det skulle skattebaserna växa och man skulle faktiskt få större utrymme för finanspolitiken, och den vägen sedan skulle man kunna

göra åtgärder för svaga grupper i samhället och då också bidra till en ökad jämlikhet, så ser jag inte riktigt någon motsättning där. Naturligtvis är det bra med ett samhälle där alla kommer till sin rätt och där alla får möjlighet att utnyttja sin fulla potential och där man har det bra. Då handlar det väldigt mycket om att lyfta de stora grupper i dag som finns i utanförskap. Då är det att sänka trösklarna in på arbetsmarknaden, att få fler som kommer i jobb och har en egen inkomst och den vägen kan utveckla sin ekonomi. Så jag ser inte riktigt någon motsättning där.

Om jag bara sedan från förra rundan får komplettera igen då det nämndes att Sverige skulle vara unikt som inte har arvs- och gåvoskatt. Det stämmer inte. Vi tog bort den här för elva år sedan nu, och sedan dess är det ett antal andra länder som gjort detsamma. Vi behöver inte gå längre än till Norge; de har inte heller en arvs- och gåvoskatt. Även Österrike har tagit bort den, och jag tror att det är fem eller sex andra EU-länder som nu har gjort det. Det beror just på att det var väldigt svårt att implementera en sådan här skatt. Låt arvsskatten vila i frid skulle jag säga. Apropå optionsbeskattning – Leif sa ingenting om det – där ligger det nu ett förslag från regeringen. Det är bra att det gör det. Sedan tror jag också som Pontus att man kanske också kunnat gå lite längre. Detta var en komplettering om att det i alla fall händer någonting på det området, och det är välkommet.

Pontus Braunerhjelm, Entreprenörsforum: Tack för frågorna! Svåra frågor och de är omfattande till sin karaktär. Svaret kan bli väldigt långt; det kan också bli väldigt kort. Jag skulle kunna hänvisa till Entreprenörsutredningen där den diskussionen förs. Låt mig säga några saker som jag redan har tryckt på. Det är viktigt. De här pelarna som är viktiga: kunskapspelaren, där har vi sett en del problem men den måste finnas där. Det vill säga, vi har en kunskapsnivå där hela kedjan måste finnas på plats från skola upp till forskning och utveckling. Det måste vara en öppenhet gentemot omvärlden, experiment måste tillåtas, entreprenörskap måste komma in och inte minst på universitet och högskolor. Och då är man inne på det här andra benet, omvandla kunskap till någon slags samhällsnytta. Då kommer vi in på entreprenörskapet men även de befintliga företagen som kan ta till sig den där kunskapen och se till att det resulterar i investeringar, nya sysselsättningar, innovationer och nya produkter. Det är olika policyområden som måste vara på plats. Det här som handlar om omvandling är inte bara skatter. Nu är det här seminariet inriktat på skatter, men det är väldigt mycket andra saker som också har nämnts, inte minst boende men också kompetensförsörjning, programmerare, systemarkitekter och sådant. Det är en viktig del i att bygga attraktionskraft. Sedan kan man ju fundera lite på om vi blickar framåt. Hur kommer försörjningssituationen att se ut för en person/individ? Det kanske är så att den här så kallade gig- eller delningsekonomin skjuter lite mera fart. Det blir mer naturligt att vi ser redan nu att den växer rätt kraftigt, men det kanske är en hygglig naturlig situation att du har en deltidsanställning som sträcker sig till 30 procent, du

jobbar mot någon app 30 procent och du har ett mer traditionellt eget företagande de övriga 30 procenten. Hur är våra system riggade för att klara en sådan situation i dag?

Jag tycker att det är en diskussion som vi måste börja föra. Den gamla modellen, dvs. man är anställd någonstans, man är anställd till 100 procent och man jobbar kanske på ett par tre ställen under sin yrkesaktiva period, den tror jag sakta håller på att försvinna och vi går in i något nytt. Det påverkar också hur vi ska tänka på skatter för det är inte bara symmetri utan det ska också riskjusteras på något sätt. Varje person som sätter igång ett företag, och särskilt om du går från en anställning, tar också en ökad risk. Den där risken och det där som startas kan generera oerhört positiva samhällsekonomiska effekter. Det tycker jag är något som ska vägas in, hur vi ser på skatterna av den typen av beteende.

Det där är några generella funderingar eller ett generellt resonemang. Jag vet inte om det riktigt är vad du efterlyste. Jag tror jag stannar där i alla fall för annars tror jag vi kan hålla på ganska länge, särskilt om det blir ytterligare inlägg som vill kommentera på de synpunkter som jag har fört fram nu.

Sandro Scocco Arena Idé: Det som drivs från Svenskt Näringslivs sida är en s.k. Lafferkurva som har en väldigt lång historia, dvs. att om man sänker skatteinivåerna så ökar de totala skatteintäkterna. Så löser Svenskt Näringsliv ut konflikten mellan jämlikhet och inkomster. Det är ett väldigt bekvämt sätt och skulle det vara sant skulle det vara väldigt bra. Det är ingen som ser ett egenvärde i att betala skatt eller till och med relativt höga skatter, utan det är naturligtvis att man ska finansiera någonting annat.

Nu är det så att Lafferkurvan är prövad ett antal gånger i verkligheten. Ronald Reagans ekonomiska politik byggde just på Lafferkurvan. Den handlade om att man skulle öka de offentliga inkomsterna genom dramatiska skattesänkningar. Där skulle jag säga att en närmast världsenig ekonomkår är överens om att det ledde till i huvudsak väldigt stora budgetunderskott. När Bush gjorde sak senare skrev 20 ekonomer varav 11 nobelpristagare under en protest mot detta. Det här kommer inte fungera utan det kommer leda till underskott igen. Men skam den som ger sig, för nu lanserar Trump exakt samma sak en gång till: dramatiska skattesänkningar och ökade offentliga inkomster. Återigen har i princip en relativt enig amerikansk ekonomkår från faktiskt höger till vänster gått ut och fördömt detta, sagt att det här fungerar inte. Jag tror vi har en relativt stabil erfarenhetsbas att stå på när det just gäller. Nej, det är nog så tungt och jobbigt att vi måste ta in skatteinkomster för att ha några offentliga utgifter att spendera och det här drömtricket – naturligtvis är det bara att sänka skatten och få mer inkomster – tillhör nog en alltför bra värld för att vara sann.

Leif Jakobsson, Finansdepartementet: Jag begärde ordet för att jag ville kommentera någon sak. Det har varit en diskussion om marginalskaft. Låt mig säga att det finns ju inget förslag om att höja några marginalskaftesatser. Det blir

lite slarvigt ibland i debatten, skulle jag vilja säga. Den andra frågan om personaloptioner nämnde jag tidigare, men får vara tydligare. Regeringen har till EU-kommissionen skickat ett förslag som är på en notifiering. Det är inte ett förslag som syftar till att man ska kunna välja att avlöna medarbetaren med optioner i stället för lön. Utan det är ett förslag som syftar till att växande företag ska kunna koppla till sig specialister. Det handlar inte om någon allmän inkomstomvandling som regeringen vill medverka till. Sedan när det gäller diskussionen om skatter och ett jämlikt samhälle är minskade klyftor bra för tillväxten. Progressiviteten i inkomstskatterna tänker man ofta på. Den har naturligtvis sin del i en utjämnande funktion, men det allra viktigaste när det gäller skatter och jämlika villkor handlar egentligen om att ha ett relativt högt totalt skatteuttag för att kunna finansiera högkvalitativa välfärdstjänster, framför allt utbildning. Det är det som verkligen jämnar ut livsmöjligheterna och är en viktig del i det hela. Det som är problematiskt när man tittar på utvecklingen både i Sverige och internationellt och de ökade skillnaderna, är att det inte i första hand är ett netto på inkomst av tjänst som skenar iväg utan det är ju kapitalvinsterna som gör att klyftan mellan människor ökar. Det är därför det blir väldigt problematiskt att prata om sänkta skatter på kapital och man samtidigt ska försöka uppnå en utveckling där vi faktiskt kommer närmare varandra och där vi minskar skillnaderna i samhället.

Ordföranden: Nu går vi in på den sista utskottsrundan. Jag har tre personer anmälda och jag ber er begränsa er talartid.

David Lång (SD): Jag hade tänkt rikta min fråga till Sophie Nachemson-Ekwall som har pratat om företagslokalisering som resultat av bl.a. företagsuppköp och menar att det kanske är lite för lätt att köpa upp företag i Sverige och att det finns en överdriven tilltro till det fria kapitalflödet och den fria marknaden i det avseendet. Hon har också kommit in på att skattesystemet är riggat så att det inte direkt uppmuntrar medarbetarkooperativ och personaläggande. Jag skulle vilja ställa första frågan på skattesidan. Var konkret är det du har identifierat roten till det onda? Andra frågan: Finns det andra lagar, regler eller allmän inställning från regeringens sida som du skulle efterlysa? Du tog ju upp ett konkret exempel, Astra Zeneca. Vad var det som britterna gjorde som du menar att den svenska regeringen inte hade måttat med?

Rasmus Ling (MP): Det finns en vilja både från regeringen och från flera storstadsregioner att attrahera huvudkontor. Strategier för det finns både i Stockholm, Göteborg, Malmö, Lund och Köpenhamn. Det finns så många andra värden än skatter som kommunerna naturligtvis kan arbeta med, men ur statens synvinkel är ju skatter ett av de effektiva verktygen. På tillverkningssidan var det en slide som visade hur sysselsättningsnedgången hade sett ut mellan ett

antal år. Jag skulle vilja fråga om det välgval att göra mellan nya växande företag och tillverkningsindustrier som kanske har funnits längre, i vilken utsträckning man ska välja väg och ifall det alls är en bra ide eller om man ska ha generella villkor? Jag skulle gärna vilja ha en kommentar från regeringen företrädd av statssekreteraren.

Daniel Sestrajic (V): Arvs- och gåvoskatten som många tycker inte var fungerande (och det kanske den inte var i sina delar), den inbringade ändå 4–4,5 miljarder. Nu rasar väldigt många över de drakoniska skattehöjningar som görs som ofta landar på kanske 1 miljard. Jag har en sista fråga till Johan Fall på Svenskt Näringsliv. Precis på samma sätt som frågan är: Finns det något egenvärde i höga marginalskatter – och det finns det så klart inte – så kan ju frågan vändas på vad gäller bolagsskatten till exempel. Finns det någon botten för Svenskt Näringsliv: Hur låg kan bolagsskatten bli och hur ska man finansiera den botten? Jag var på ett seminarium som Svenskt Näringsliv hade där man pratade om effektiviseringar i den offentliga sektorn. I mina öron låter det som drakoniska nedskärningar, och jag tror vi var uppe i summor på 30–40 miljarder i den effektiviseringsutredningen ni hade gjort. Men jag skulle vilja höra hur du tänker. Vad är botten för bolagsskatten som Sverige borde ha och hur ska du finansiera det?

Sophie Nachemson-Ekwall, Handelshögskolan i Stockholm: Tack för frågan! Jag hade en liten lista på slutet där jag visar hur skatter och regler slår på olika områden i samhället, och bara väldigt kort då: ett exempel. Det är de här optionsskatterna som gör det svårt att anställa, att locka kvar kompetens i nya företag. Egentligen samma inställning till skatter som påverkar svårigheten för nykooperativ som är nystartade kooperativ att få lån och sådant från banker. Det är samma tankemönster, att den anställda ska vara anställd helt enkelt och beskattas den vägen. Som om det är någon inneboende konflikt mellan kapital och arbete. Nu är det nere på gammalt svenskt samhällsbygge där den här konflikten ligger kvar. Då är vi tillbaka till att det fortfarande pågår en kamp mellan Svenskt Näringsliv och stora delar av den fackliga rörelsen. Det är den vi måste bryta bort, och den bryter vi upp genom att öppna upp för fler ägarmodeller, inte att vi inte ska ha en stark fackorganisering i landet. Det har nog gynnat landet väl, men vi behöver fler alternativ, på alla fronter, och då är kooperativa ägarmodeller växande i andra länder. Vi är stolta över våra starka arbetsrätter i Sverige men vi glömmer bort att i andra länder kan man organisera arbetskraften på annat sätt. Det finns medarbetarinflytande i Spanien, Italien, i Frankrike och även i USA.

En annan sak som man kan ta upp är att det förutom kooperativ finns ömsesidigt ägande, flera försäkringsbolag är ömsesidigt ägda. Där finns i dag ingen lagstiftning. Vi kan inte ha ömsesidigt drivna sjukhus, ömsesidigt drivna skolor. Vi har inga federativa strukturer som växer upp, vilket gör att vi har

låst fast oss i bolagsstrukturen. När det gäller skatter kan man ta det här riskkapitalavdraget där rika människor går in och investerar i nystartade bolag. Riskkapitalavdragen som växer runt om i världen var små när den gamla regeringen tog fram förslaget och det har sänkts ytterligare. Samtidigt har vi avdrag för sociala investeringar när det gäller välgörenhet som i stort sätt har tagits bort helt. Vi pratar väldigt mycket om gröna obligationer i dag. Du har en stor marknad för sociala obligationer där du kan ha en statlig/privat samverkan. Bland annat pratar man om det här i Norrköping. Det är en sektor som ni totalt strypt och det är mycket entreprenörskap där. Där slår skatter både på bolagssidan, på privata sidan men även på den idéburna sidan, så det är den här gamla läsningsen att det är anställda som ska beskattas och kapital ska beskattas och att det är motsatser. Det var det ena svaret.

Det andra rörde Astra Zeneca och då är vi inne på hela min avhandling, och det var ju kul! Men det intressanta där är att Sverige och England har mycket liberala och mycket lika uppköpsregler och tror på globaliseringen och konkurrens på uppköpsmarknad och sådant. När Scania köptes upp hade de en motsvarande liknande affär i England. Sedan när amerikanska Kraft köpte Cadbury, den gamla chokladtillverkaren, där alla institutionella investerare rusade för dörren och sålde och styrelsen stod där och inte kunde stoppa affären som förstås inte var bra för Cadbury, ett gammalt fint anrikt varumärke, så lade de dessutom ned en fabrik som de lovade de skulle behålla. Nu finns chokladen knappt kvar längre. Vad som hände sedan var att de gick iväg och skrev om sina regelverk och sa att styrelsen får lov att ta andra hänsyn. De får lov att prata om vad det här betyder för anställda, vad det betyder för forskningen och sådant i England om man gör ett uppköp.

Det gav styrelsen andrum, det gav Leif Johansson som ordförande i Astra Zeneca andrum att bråka och stå emot när amerikanska Pfizer ville lägga ett förmånligt skattebud på Astra Zeneca. Det gjorde att de tappade tempo, och till slut orkade inte Pfizer komma fram med ett bud och Astra Zeneca kunde försvara sig. I Sverige finns inte den möjligheten. I Sverige har man inte skrivit om våra regelverk. I Sverige är det fortfarande bara aktieägarna som bestämmer i samband med bud. Över hela världen skriver man om regelverken nu, inte i Sverige.

Johan Fall, Svenskt Näringsliv: Tack för frågorna. Finns det någon botten för bolagsskatten? Jag tror det som jag förde fram i mitt anförande tidigare att vad Sverige behöver är att ha en hög beredskap för de aviserade sänkningar av skattesatserna som sker i andra länder och se till att vi fortsatt är konkurrenskraftiga. Men någon botten tror jag inte vi behöver fundera på. Alltså, bolagsskatten är ju någonting som är väldigt internationellt integrerat och det handlar om att ligga i nivå med andra länder. Jag tror till och med det skulle vara problematiskt för svenska bolag om vi plötsligt skulle ta bort det här systemet i Sverige. Det handlar om att vara konkurrenskraftig och där är skattesatserna på väg nedåt, men det man ska ha med sig här är att bolagsskatterna, om man

går tillbaka 30–40 år, har genererat någonstans mellan 5 och 7 procent av skatteintäkterna stabilt. Det beror på att vi har utvecklat systemen/sätten för att ta ut det här. Skattesatserna har kommit ned men basen har breddats och det är nog en bra strategi även framåt.

När det gäller effektivisering av offentliga sektorn tror jag att den rapport som Daniel syftar på handlade väldigt mycket om att lära av varandra. Vi jämförde kommuner, hur man med bibehållna resultat, nöjda brukare, studieresultat osv. i vissa kommuner har kunnat åstadkomma detta till lägre kostnader, och värdet av att ha ett större utbyte mellan kommuner, att lära av varandra, och den vägen kunna frigge resurser och använda dem till väldigt mycket bra saker. Här finns det också möjligheter att väga framåt så att säga. Jag säger någonting om kommentarerna som Sandro hade om USA. Sverige är inte USA, så jag tror inte vi behöver vara oroliga för missgrepp som har tagits där. Jag tror vi kan bättre än så. Lite grann mellan raderna hörde jag väl här från regeringen också att Sverige är vid smärtgränsen när det gäller marginalskatten. Den är världens högsta i dag. Det finns nog utrymme att sänka den utan att få ett statsfinansiellt moras.

Leif Jakobsson, Finansdepartementet: Rasmus Ling! Jag tror inte man ska tänka eller sortera upp ambitionerna för vad det är för typ av företag vi vill ha till landet utifrån, om man tillhör något gammalt eller något nytt. För regeringen finns en strategi för nyindustrialisering och i den ligger ju – och det har jag pratat om innan – att det väsentliga är att vi finns i toppen av värdekedjan oavsett om det är varor, produktion eller någon annan typ av företagsverksamhet. Det väsentliga för oss är just det. Samtidigt måste jag också säga att vi har exempel på industriproduktion där man kanske självklart skulle tänka: Den där borde ske någon annanstans i världen. Men svenska företag är väldigt duktiga att göra det på ett väldigt effektivt sätt och kan finnas kvar i Sverige. Vi ser även tillbakahämtning av produktion, så jag tror inte man ska låsa sig på det viset. Det viktiga är att vi har tanken om vart Sverige ska hän och vad som är Sveriges idé.

Jörgen Hellman (S): Tack alla för intressanta föredragningar! Det har varit intressanta frågor, svar och diskussioner men man ska inte glömma när vi har ett seminarium om skattepolitiken att en viktig del i den ekonomiska politiken och en viktig del i den svenska modellen är skattepolitiken. Man ska inte glömma att den finansierar den gemensamma sektorn. Men det är naturligtvis också så att utöver det ska skattepolitiken vara så designad att den bibehåller en hållbar tillväxt, hög sysselsättning, en rättvis fördelning av välståndet, miljömässighet och ett hållbart socialt samhälle också.

I dag har vi haft seminarium om skatter som drivkraft för företagens lokalisering. Jag tycker det har varit en bra utfrågning. Det har varit olika perspektiv. Det har varit en tydlig diskussion, och jag tycker vi på många sätt ska ta

till vara mycket av de här argumentationerna som vi har lyssnat till i den politiska debatten. Vi ser ju politiken på olika sätt – så är det – men det har gett oss en del mer kunskap. Det har kommit upp fler saker än just skattepolitiken när folk har ställt frågor och talat, och det har varit att vi behöver ha tydliga regler och förutsägbarhet. Tillväxtpolitiken har varit uppe, det har varit uppe att det händer mycket i världen, vår konkurrenskraft, och bostadsbristen i samhället som gör att vi inte kan få en ännu högre tillväxt har också tagits upp. Att forskning och utveckling måste utvecklas, de frågorna. Infrastrukturen behöver också ses över.

Någon talare har också tagit upp att det har blivit en förskjutning i skattedebatten från bidragskrångel till att det faktiskt är en illojal konkurrens, en illojal skattekonkurrens, och därför är bland annat de internationella skatteavtalen viktiga. Det har varit många frågeställningar att fundera över, och jag känner för varje seminarium vi har att jag tycker det blir mer och mer tydligt att vi har en skattereform som är 25 år. Internet fanns knappt när den skattereformen gjordes. Det är mer än 600 undantag i vår skattereform. Några debattörer säger att det på många sätt är mer ett avdragssystem än ett skattesystem.

Så det är klart att detta seminarium också har skapat en grund för en diskussion om att vi i framtiden behöver se över hela skattesystemet. Vi kommer att sända ut alla bilder till er som är här, de OH-bilderna som har visats. Jag vill tacka de medverkande och ni som har lyssnat till riksdagens utfrågning om skatter som drivkrafter för företags lokalisering.

BILAGA

Bildspel från seminariet

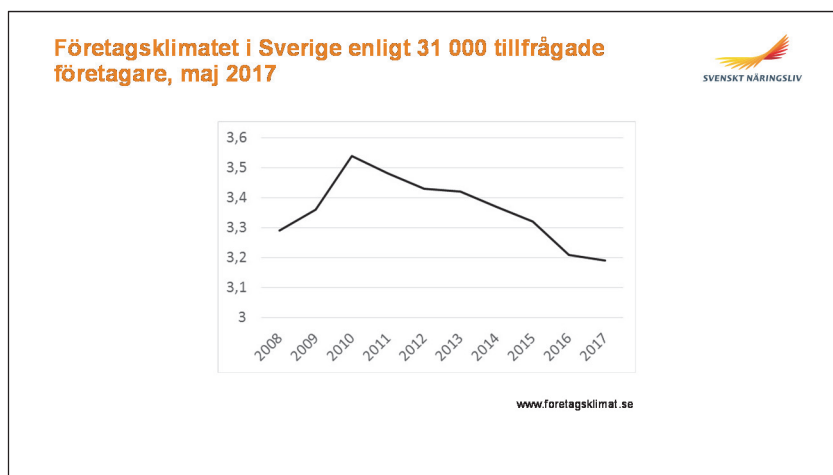
Bilder som visades av Johan Fall

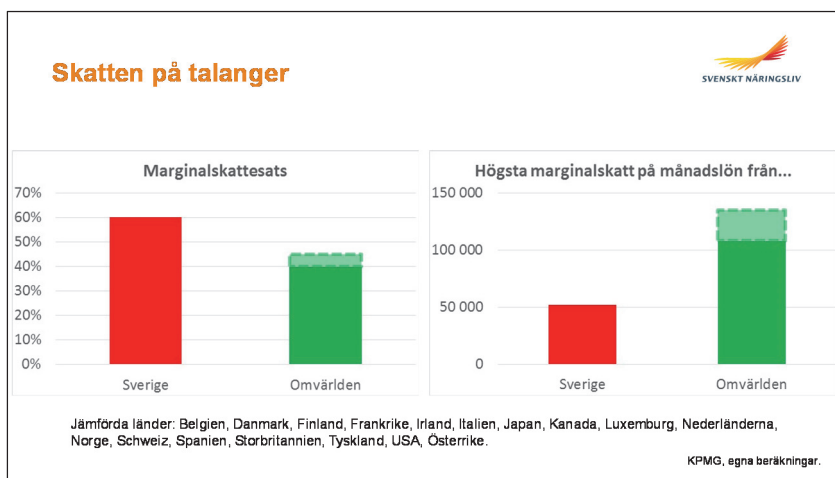
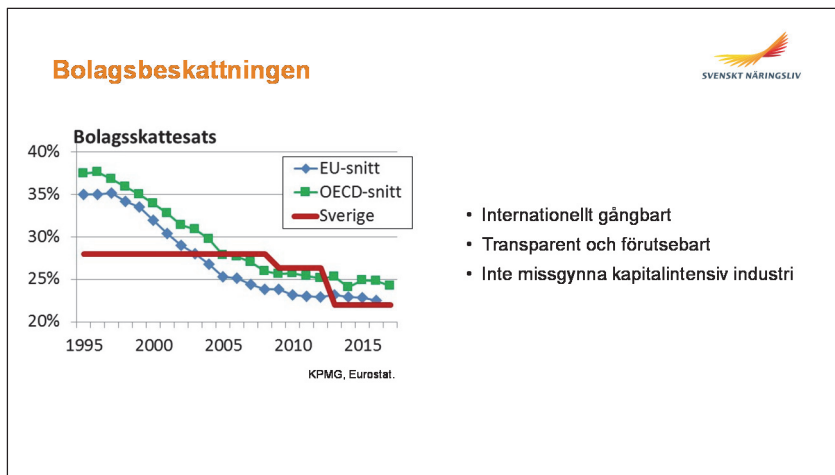

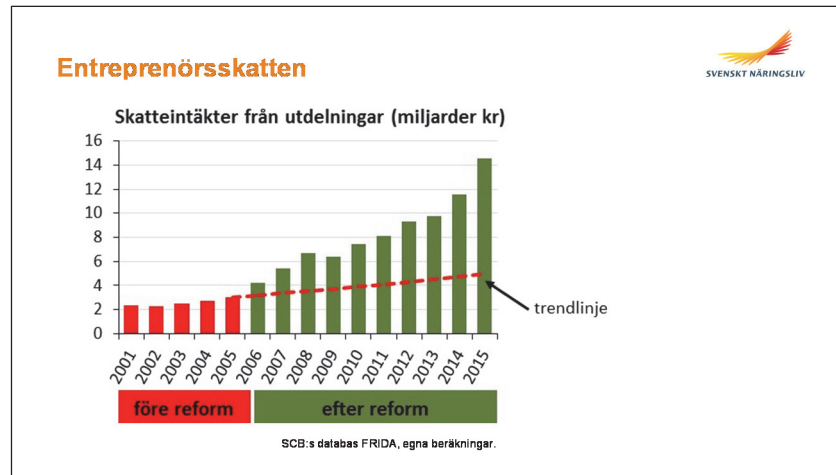
Företags lokalisering & Konkurrenskraftiga skatter

Skatteutskottet, 2017-06-01

Johan Fall, Svenskt Näringsliv, 070-568 80 96, @johanfall

Bilder som visades av John Tillegård

Skatteutskottet 1 juni

- Jon Tillegård, ekonom på Unionen, jon.tillegard@unionen.se
- "Vid seminariet kommer representanter från intresseorganisationer, företag och forskare att berätta om erfarenheter, åsikter och forskning kring vilken betydelse olika skatter har för företags beslut att förlägga verksamhet inom Sverige eller utanför."
- Nå? Intresseorganisation! Men i detta fall partsgemensam utredning med IF Metall, Teknikföretagen och Industriarbetsgivarna

2

Industrirådsprojekt om konkurrenskraft

- Intervju- och enkätstudie, 17 "svenska" industriföretag

1. Hur konkurrenskraftiga är svenska anläggningar för produktion och FoU, relativt motsvarande anläggningar i andra länder?

2. Vilka faktorer avgör konkurrenskraften i svenska anläggningar relativt anläggningar i andra länder?

→ Hur prioriterar industriföretagen olika faktorer vid investeringsbeslut?

→ Svenska styrkor och svagheter enligt industriföretagen?

→ **Relevans nu: sätta företagsskatternas betydelse i ett sammanhang**

Beslutsgång vid lokalisering av verksamhet

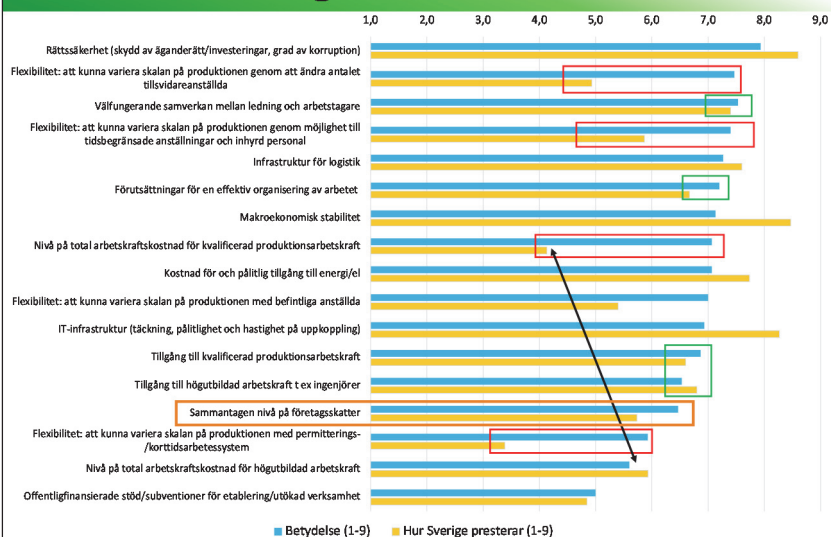
- Företagsskatterna blir främst av intresse vid jämförelser mellan länder/regioner som uppfyller strategiska krav. Ofta = vilken marknad som expansionen riktas mot.

Transporter → Sveriges marknad ≈ Europa

- Transporter delar in världen – ledtider och lager ökar risken och äter upp lönsamheten
- Svenska produktionsberoende jobb konkurrerar främst med övriga (Väst)Europa.
- Understryker betydelsen av Europas tillväxt för svenska produktionsberoende jobb⁵

Enkätens oläsliga resultat!

Svenska styrkor och svagheter

- + Makrofaktorer så som rättssäkerhet, makroekonomisk stabilitet och tillgång till infrastruktur
- + Tillgång till kompetens
- + Effektiv organisering av arbetet och samverkan mellan ledning och medarbetare
- Avstånd till växande marknader
- Sammantagen flexibilitet i bemanning
- Kostnad för produktionsarbetskraft

→ Företagsskatterna vare sig någon av de viktigaste styrkorna eller svagheter

7

Industriföretagen om skatterna

- Företagsskatterna påverkar besluten. Men flexibilitet, arbetskraftskostnad för produktionspersonal, kompetensförsörjning och organisationskultur väger tyngre på den taktiska nivån.
- Företagsskatterna är främst av betydelse i jämförelse med andra länder som producerar för Europa.
- Sverige anses prestera relativt bra gällande sammantagen nivå på företagsskatter.
- Skadan av att ligga högt är större än nyttan av att ligga lågt.

8

Rapporten hittas på Industrirådets hemsida:

- <https://www.industriradet.se/wp-content/uploads/Konkurrenskraft-p%C3%A5-f%C3%B6retagsniv%C3%A5.pdf>

KONKURRENSKRAFT PÅ FÖRETAGSNIVÅ

- SVENSK PRODUKTION OCH FÖLJ JÄMFÖRT MED
MOTSVARANDE VERKSAMHETER I ANDRA LÄNDER

EN RAPPORT FRÅN DEN PARTISKENSLIGA ARBETSGRUPPEN
"KONKURRENSKRAFT PÅ FÖRETAGSNIVÅ" - SEPTEMBER 2016

Bilder som visades av Sandro Scocco

Vad styr lokaliseringsbeslut av produktion?

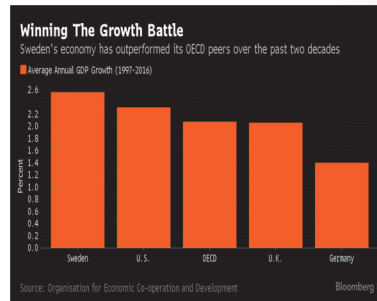
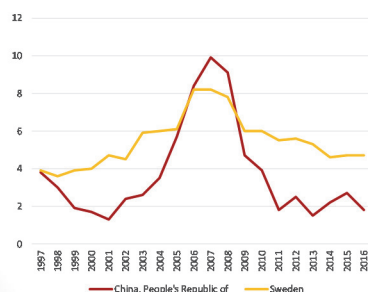
- Enligt *neo-klassiska nationalekonomer* (i Alfred Webers anda) av **lägst kostnad** på transport och logistik, m.m. **Främsta politikområde; skatter** (en personskatt, 3:12, bolagsskatten) **BILLIG/DYR**
- Enligt *New Economic Geographies* (John H. Coase, m.m.) av **skal fördelar och marknadsstorlek**. **Främsta politikområde; näringspolitik och regionalpolitik** **STOR/LITEN**
- Enligt *Information-Spill-Over* teorier av **närheten till andra likartade aktiviteter**. **Främsta politikområde; F&E och utbildning och regelverk**. **KUNSKAPSINTENSIV/ARBETSINTENSIV**
- Enligt *icke ekonomiska teorier* följer lokaliseringsbesluten **människorna, fokus på kultur, m.m.** **Främsta politikområde; Bostad, social och kulturpolitik** **KUL/TRÅKIG**

arenaidé

Är Sverige dyrt? Nej, inte generellt.

Stora bytesbalansöverskott mot omvärlden, större än Kinas sett till de senaste två decennierna (%BNP, IMF)

"A Reverse-Trump Tax Plan Delivers an Economic Miracle in Sweden" (Bloomberg 7 maj 2017)

arenaidé

Finns utmaningar som gäller stor, kunskapsintensiv och kul? Ja, betydande!

- **Bostadspolitiken**, akut bostadsbrist, särskilt i (stora) tillväxtområden (*skatter/subventioner/regelverk*).
- **Forskning- och utbildningspolitiken**, fallande och mer differentierade resultat i skolan och för lite samverkan med universitet och högskolor (*skatter/subventioner/regelverk*).
- **FoU politiken**, ett oroväckande högt beroende av ett fåtal svenska storföretag. (*skatter/subventioner/regelverk*).
- **Socialpolitiken**, ökat utanförskap (*skatter/subventioner/regelverk*).
- **Näringspolitiken**, försvårande regelverk och ineffektiva stödformer för innovation/investeringar (*skatter/subventioner/regelverk*).

arenaidé

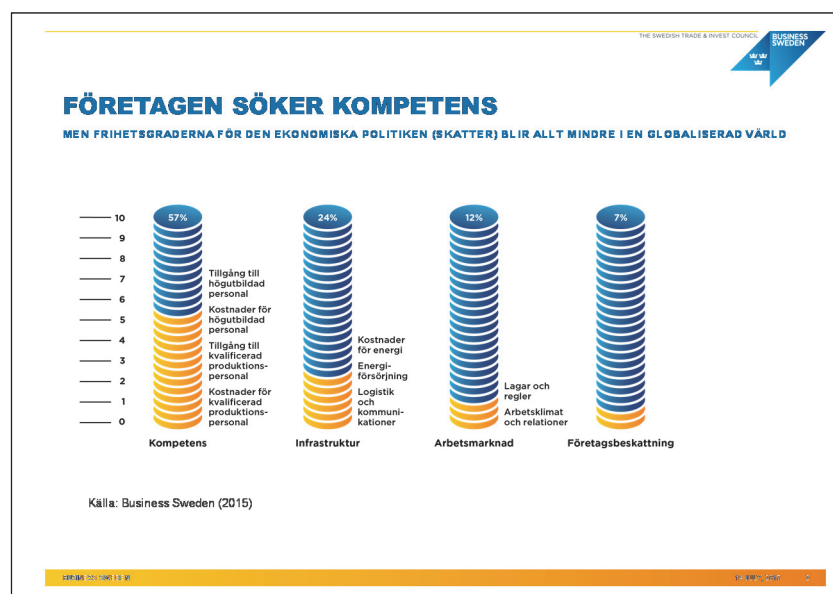
Bilder som visades av Lena Sellgren

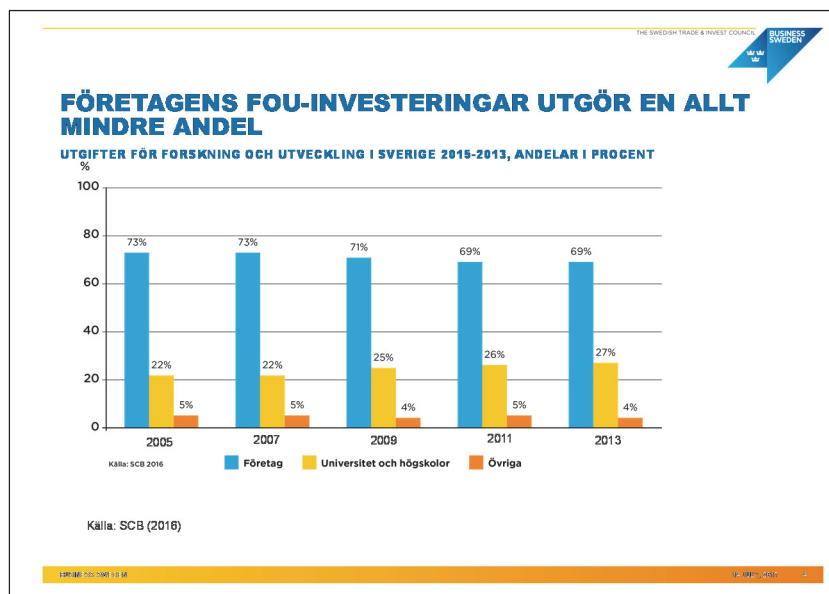
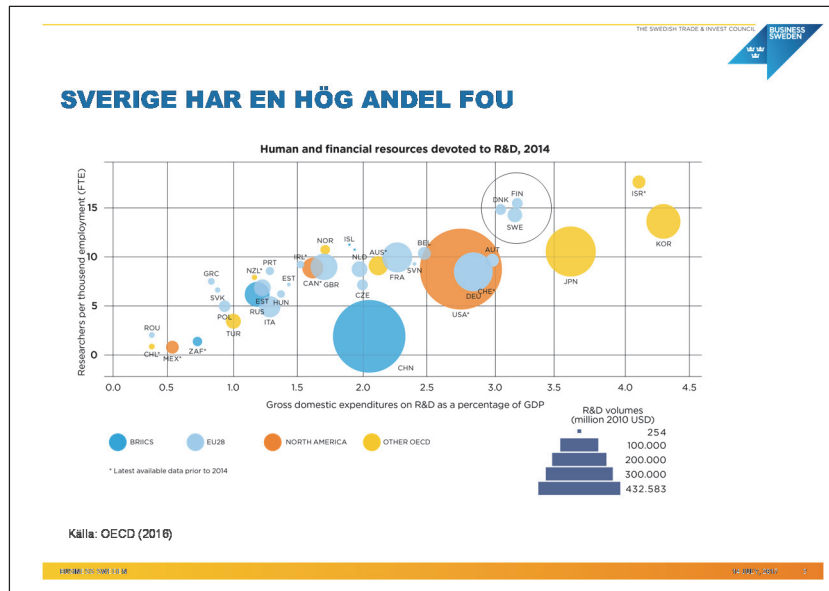
THE SWEDISH TRADE & INVEST COUNCIL BUSINESS SWEDEN

LENA SELLGREN

CHEFEKONOM
BUSINESS SWEDEN

2016/17:RFR24 10-000-2017 1

Bilder som visades av Björn Nordgren

Skatter som drivkrafter för företags lokalisering

- **General Electric Company** (USA)
- Bedriver verksamhet i ca 180 länder inom Energiområdet, Olja o Gas, Healthcare/Life Science, Transport, Digitaliserad industri
- Global omsättning om SEK 1 000 miljarder
- Årlig investering i FoU om SEK 48 miljarder
- Multipla globala forskningscenter
- GE i Norden
 - Drygt 5 000 anställda i Norden varav 2 800 i Sverige
 - FoU och tillverkning i Uppsala inom Life Science
 - Förnyelsebar energi inom Vindkraft

Skatter som drivkrafter för företags lokalisering

- **Kassaflöden**
 - Värderingar
 - Investeringsbeslut
- **Kapitalkostnad**
 - Skattesats
 - Ränteavdrag
 - FX
- **FoU**
 - Skatteincitament, "patenboxar", "superavdrag"
 - Förlustavdrag
 - Beskattning av royalties/dubbelbeskattningsavtal
- **Personalkostnader**
 - Personalrelaterade skatter/avgifter
 - Lokal personal/utsänd personal

Kapitalkostnad

- "Kapitalkostnaden utgör en investerares alternativkostnad för en viss investering och avgör därmed om investeraren får en rimlig kompensation för den risk en investering innebär."
- "En högre kapitalkostnad minskar, allt annat lika, mängden attraktiva investeringar."

Citerat från "Verksamhetsberättelse för företag med statligt ägande 2014"

- Skatt utgör en viktig komponent för att bestämma kapitalkostnaden
- Ex. Ett nekat ränteavdrag i Sverige ökar kapitalkostnaden med 28% (100/78)
- Lång investeringshorisont kräver tydliga och uthålliga regler
- Det finns inga "sentimentala" investeringar

Skatter som drivkrafter för företags lokalisering

• Skattesats

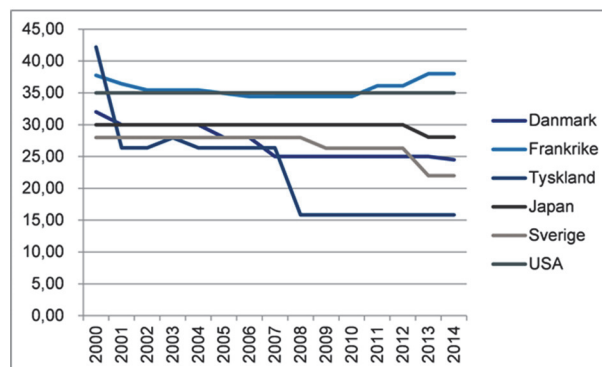
- Generell skattesats - trenden är sjunkande skattesatser
- Särskild skattesats för viss verksamhet t ex FoU

• Förutsägbarhet

- Ötydlighet/osäkerhet - avskräcker redan på utredningsstadiet
- Uthållighet - mindre ekonomier stöds av uthålliga regler (NL, Schweiz, Irland)
- Internationell standard - oprövade principer upplevs osäkra
- Beräkningsmodeller - det som inte går att beräkna eller följa upp blir sällan av

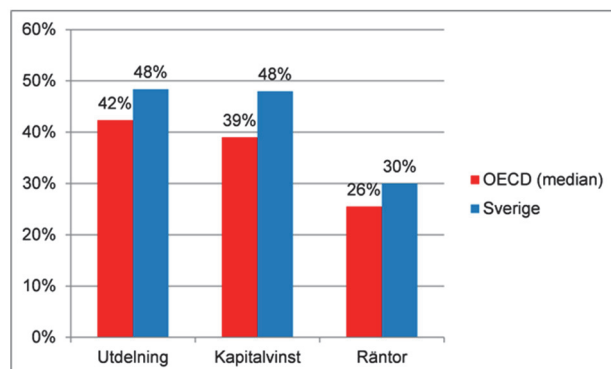
Bilder som visades av Pontus BraunerhjelmSWEDISH ENTREPRENEURSHIP
FORUM**Svenska skatter i ett internationellt perspektiv**

- Fördelningspolitik
- Tillväxtpolitik
- Kunskap driver tillväxt
 - Kunskapsuppbyggnad
 - Kunskapsomvandling till samhällsnytta

WWW.ENTREPRENORSKAPSFORUM.SESWEDISH ENTREPRENEURSHIP
FORUM**Bolagsskattesats 2000–2014, OECD**WWW.ENTREPRENORSKAPSFORUM.SE

SWEDISH ENTREPRENEURSHIP
FORUM

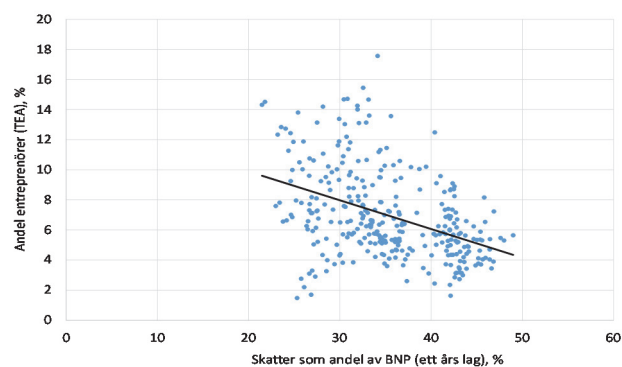
Skattesatser på kapitalinkomster i OECD och Sverige 2012

WWW.ENTREPRENORSKAPSFORUM.SE

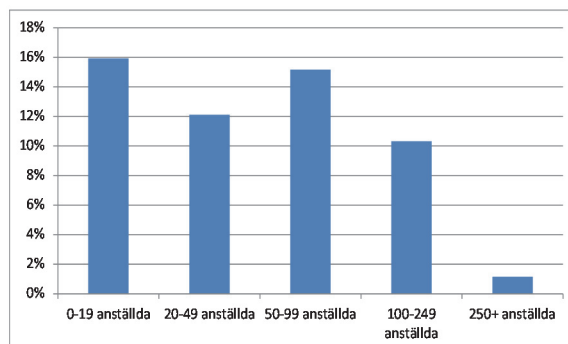
SWEDISH ENTREPRENEURSHIP
FORUM

Skatter som andel av BNP (laggad ett år) och entreprenörskap, 2001–2015, innovationsdrivna länder

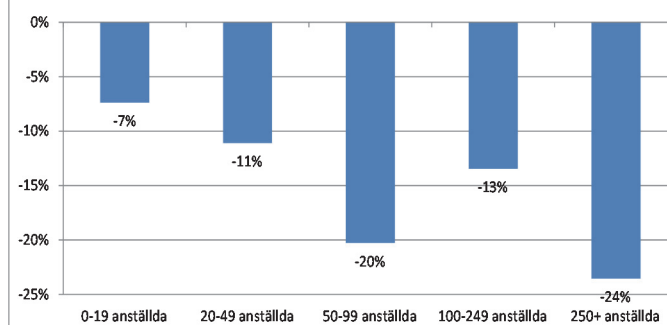

WWW.ENTREPRENORSKAPSFORUM.SE

Förändring av antalet anställda 2007-2014 fördelat på storleksklass

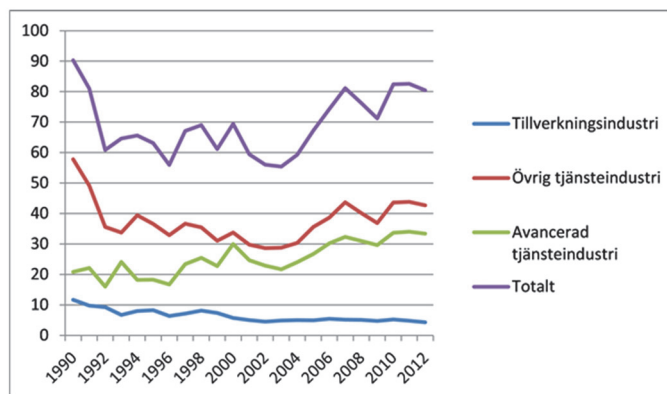
WWW.ENTREPRENORSKAPSFORUM.SE

Förändring av antalet anställda i tillverkningsindustrin 2007-2014 efter storleksklass

WWW.ENTREPRENORSKAPSFORUM.SE

SWEDISH ENTREPRENEURSHIP
FORUM

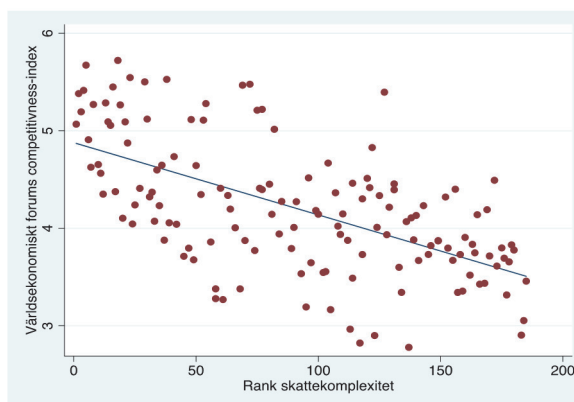
Antal sysselsatta i nystartade företag

WWW.ENTREPRENORSKAPSFORUM.SE

SWEDISH ENTREPRENEURSHIP
FORUM

Skattekomplicitet och nationell konkurrenskraft

WWW.ENTREPRENORSKAPSFORUM.SE

SWEDISH ENTREPRENEURSHIP
FORUM

Skatteregelbördan och nyetableringar

- Om skatteregelbördan är en fast kostnad förväntas det leda till lägre etableringstakt (entreprenörskap). Nyetableringar fortsätter tills det att förväntad vint inte täcker fasta kostnader.
- Minska skatteregelbördan med 10% → 3 procent nya företag per år eller fler (Braunerhjelm och Eklund, 2014, *Kyklos*)

WWW.ENTREPRENORSKAPSFORUM.SESWEDISH ENTREPRENEURSHIP
FORUM

Teknik, talang, investeringar och företagsbyggande

- Produktionsfaktorer allt rörligare, attraktiva miljöer
- Global institutionell konkurrens - räcker inte med bolagsskatten!
- Också options- , marginal- , kapitalskatter
- Finansiering: Enhetlig moms, ränteavdrag, fastighetsskatt, miljöskatter – och kostnadseffektiv användning av skattemedel!

WWW.ENTREPRENORSKAPSFORUM.SE

Bilder som visades av Nils Thuresson och Hans Ollongren

SAS skattesituation

Begränsningar och tänkbara scenarier

A STAR ALLIANCE MEMBER

Nuläge - Konkurrens på olika villkor

- Flygkonsortiet Scandinavian Airlines System Denmark-Norway-Sweden (SAS) verkar på en hårt konkurrensutsatt internationell marknad där de flesta av konkurrenterna opererar under helt andra villkor än SAS. Detta sker b.l.a. genom:
 - Baser i lågskatteländer
 - Personal från bemanningsföretag i låglöneländer
 - Personal med egna bolag

Konsekvenserna av detta är:

- Snedvriden konkurrens
- En stark prispress

A STAR ALLIANCE MEMBER

Nuläge - Konkurrens på olika villkor

- Inkomstskattemässigt regleras SAS-konsortiets resultat i enlighet med det gällande konsortieavtalet mellan Sverige, Danmark och Norge och innebär en fördelning av konsortiets resultatet enligt 1/7-dels princip.
 - SAS-konsortiet är därmed inkomstskattemässigt bundet att beskatta eventuella vinster i Sverige, Danmark och Norge
 - Detta gäller även intäkter hänförliga till utomskandinaviska länder p.g.a. gällande bilaterala dubbelbeskattningsavtal.
 - SAS-konsortiets möjligheter att förlägga operativ verksamhet utanför Skandinavien är begränsat av gällande kollektivavtal
- Möjligheterna för SAS att flytta verksamhet till bolag utanför Skandinavien för att minska betalbar inkomstskatt är sammantaget starkt begränsat av den gällande strukturen.
- De begränsade möjligheter som finns att reducera kostnadsmassan kommer dock att utnyttjas

3

A STAR ALLIANCE MEMBER

Nuläge - Konkurrens på olika villkor

- Vilken betydelse har övriga skatter inom strukturen för var den operativa flygverksamheten kan komma att lokaliseras?
 - De skatter som har störst kostnadsmässig påverkan på SAS möjligheter att konkurrera är den nyligen införda norska flygskatten och den planerade svenska flygskatten.
 - Flygskatterna kan komma att tvinga SAS till omstruktureringar av flygrutterna för att hålla nere kostnaderna
 - En omstrukturering av flygrutterna kan komma att få stora konsekvenser på andra områden.

4

A STAR ALLIANCE MEMBER

Flygskatt i Sverige

"En skatt på möten mellan människor" eller

"Aldrig har så många skapat något så verkningslöst till ett så högt pris"

A STAR ALLIANCE MEMBER

Status

- Hypotes : Ska leda till lägre miljöpåverkan
- Ska leda till att konsumenten väljer "mer miljövänliga alternativ"
- "Ska uppmuntra flyget till minskad klimatpåverkan"
- Utredning presenterades 30 nov, 2016
- 8 av 10 remissinstanser negativa
- Nu föremål för lagrådsremiss
- Skulle kunna inkluderas i budget för 2018
- Kan tidigast träda i kraft 1 januari, 2018

A STAR ALLIANCE MEMBER

Utredaren har värderat:

- Miljöeffekterna
- Konsekvenser för näringslivet
- Konsekvenser för konkurrenskraften
- Effekterna för konsumenterna
- Offentligfinansiella effekter
- Trafikala effekter, inklusive avledning av trafik
- Effekterna för flygplatser
- Regionalpolitiska effekter

A STAR ALLIANCE MEMBER

Våra slutsatser

- Är en förlustaffär för statskassan. Nettoeffekten på BNP är beräknad till – 5,4 Miljarder
- Äventyrar 5-10,000 arbetstillfällen
- Flyget finansierar hela sina infrastruktur
- Sverige får sämre tillgänglighet – färre direktlinjer
- Är en ren "present" till Danmark och Köpenhamn
- Är en straffskatt för de som är mest beroende av flyg – Sverige norr om Sundsvall, Gotland men även delar av södra Sverige
- Kan leda till nedläggning av regionala flygplatser
- Risknivå för SAS : Våra kunder beläggs med en skatt på cirka 800-900 MSEK/år

A STAR ALLIANCE MEMBER

Flygnäringens motförslag

- Globalt system för handel med utsläppsrätter – den enda ärliga ekonomiska modellen som faktiskt får effekter på miljön
- Satsningar på biobränslen
- Rakare flygvägar
- Ny teknologi
- Men för att detta skall kunna realiseras krävs ekonomiska muskler i branschen – det får man inte genom straffbeskattning
- Det krävs också internationell politisk vilja där vi vill att Sverige ska vara ledande

Bilder som visades av Sophie Nachemson-Ekwall

HUVUDKONTORET

Skatteutskottet. Riksdagen 1 juni 2017

Sophie Nachemson-Ekwall

**INTE BARA SKATTER UTAN ÄVEN
REGLER KRING BOLAGSSTYRNING SOM GÖR DET LÄTT ATT KÖPA SVENSKT
BRISTANDE FÖRSTÅELSE FÖR VÄRDET AV INHEMSKT SVENSKT KAPITAL**

1

1. MEST UPPKÖP I EU utanför UK

Huvudkontorets placering har betydelse

Page 2

Fientliga bud och regelverk

Teorin om en effektiv marknad för företagskontroll säger att bra företagsledning köper dålig

Men..

- Sverige har mer fokus på aktieägarvärde än övriga länder
- Institutionella investerare reglerade till passiva (kortsiktiga) placerare.
- Importerad (aktieägarvänlig) reglering passar inte in.

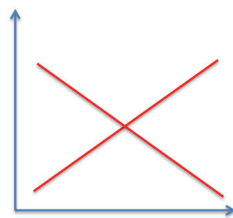
Det pågår ett regelarbitrage. Det som köps är det som går att köpas. Det försämrar idén om fria och effektiva marknader

3

2. VÄRDET AV SVENSKT TÅLMODIGT KAPITAL

Nationalekonomi och Finanteori möter ... Bolagsstyrning/samhällsvetenskaperna

Home bias Informationsassymetrier Allt kapital är inte detsamma
Tillit Bolagsstyrning Huvudkontoret

Page 4

Större ägarandelar, men hindras av regelverk

2016	Owner	> 3%		> 5%		Focus?	No of stocks	Billion SEK
		2007	2016	2007	2016			
1	Swedbank Robur	57	97	29	67	+	173	171
2	Alecta	21	19	15	12	(-)	30	116
3	AMF pension & funds	8	29	5	13	+	139	116
4	SHB funds	6	47	4	19	+	269	93
5	SEB funds	20	28	6	12	+	233	70
6	Nordea funds	25	48	8	31	+	174	63
7	SNPF4	17	47	8	30	+	131	51
8	Skandia life & funds*	32	11	26	5	(-)	141	42
9	Folksam ins +KPA**	0	1	0	1	(=)	46	42
10	Didner & Gerge funds	16	17	7	12	+	64	37
11	Länsförsäkringar funds	21	22	5	16	+	192	37
12	Lannebo funds	15	43	8	36	+	88	35
13	SNPF3	3	5	0	3	+	116	31
14	SNPF1	2	3	1	3	+	28	31
15	AFA ins	24	5	13	4	-	43	29
16	SNPF2	4	8	1	6	+	134	27
17	Carnegie funds	6	14	0	8	+	56	25
18	SPP funds	-	0	-	0	=	71	24

Källa: Nachemson-Ekwall (2016) Aktieservice, Holdings AB

Page 5

3. SKATTER, KAPITAL och ANSTÄLDAS ROLL I OLIKA DELAR AV EKONOMIN

	Kapitalfrågan	Individnivå	Betydelse	
			Bolagsnivå	Samhällsnivå
Familje-företag	3:12-regler försvårar arvskifte och delgärande från externt anställd vd	Ålskande bolagsägare, svårt rekrytera bra ledning	Kapital lyses in istället för att investeras i nytt	Lägre tillväxt, färre anställda
Start-ups Småföretag	Inkomstbeskattnings av optioner försvårar rekrytering av kvalificerad personal	Extra svårt locka äldre eller välutbildade	Tas över av riskkapitalister (VC) för vidare försäljning utomlands	Tidigt utlands-ägande sänker intresset för tillväxt i Sverige
Personal-ägande	Inkomstskatter hindrar personalen från att ta över företag (ESOP)	Färre knäppt	Sågs till riskkapitalister (PE) istället, osäkerhet i ägarbild	Reduceras långsiktiga intresse för orten
Civil-samhället	Inget andrag för privata gåvor. Utvecklad läro- och kapitalmarknad	Förblir sig på volontärer	Brist på kapital hämmar tillväxten	Rollen som alternativ innovatör begränsas
Kooperativ	Ny marknad för lån på väg	Brist på bredd skapar ointresse	Positiv men helt outvecklad	Helt outvecklad marknad
Hushållen	Utdelningar dubbelbeskattas, skatt vid fondbyte, ISK bra	Växande intresse, låg kunskap om näringslivet	Svenskar missgynnas, fondbyten hindras, ISK liten betydelse	Konservarer
Affärs-änglar	Investeraravdrag stöttar oönskade bolag men små belopp	Färre knäppt	Färre knäppt	Lägre tillväxt, färre anställda
Institutionella placerares	Regler drar ner aktieandelen, index och likviditet styr mot stora bolag	Lägre avkastning	Kapitalet till SME-s uteblir, kortslaget på börsen	Lägre tillväxt, färre nyanställda, uteblirna investeringar

AXEL JOHNSON AB

COMPANION

Skatter och regler missgynnar svenska ägare speciellt lämpade för lokala investeringar

Sammanfattning. Tack. Frågor

För lätt köpa svenska börsbolag

Det behövs mer svenskt tålmodigt kapital och en mångfald av ägarmodeller

Styrelsen ska verka för uthållig vinst och riktlinjer för ansvarsfullt uppträdande

www.sophienachemsonekwall.com

Page 7

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2014/15
2014/15:RFR1	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Stöd till lokala åtgärder mot övergödning	
2014/15:RFR2	TRAFIKUTSKOTTET Hållbara analyser? Om samhällsekonomiska analyser inom transportsektorn med särskild hänsyn till hållbar utveckling	
2014/15:RFR3	TRAFIKUTSKOTTET Trafikutskottets offentliga utfrågning om järnvägens vägval	
2014/15:RFR4	FÖRSVARsutskottet Blev det som vi tänkt oss? En uppföljning av vissa frågor i det försvarspolitiska inriktningsbeslutet 2009	
2014/15:RFR5	UTBILDNINGsutskottet Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige Huvudrapport	
2014/15:RFR6	UTBILDNINGsutskottet Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige Delredovisning 3: Enkätundersökning till studieansvariga	
2014/15:RFR7	UTBILDNINGsutskottet Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige Delredovisning 4: Den fallstudiebaserade undersökningens första fas	
2014/15:RFR8	TRAFIKUTSKOTTET Seminarium om samhällsekonomiska analyser	
2014/15:RFR9	TRAFIKUTSKOTTET Sjöfartsnäringen och dess konkurrenskraft	
2014/15:RFR10	SKATTEUTSKOTTET Skattebefriade bränslen i industriella processer, så kallade råvarubränslen	
2014/15:RFR11	UTBILDNINGsutskottet Utbildningsutskottets offentliga utfrågning om idrott och fysisk aktivitet i skolan – ett sätt att stärka inlärning och hälsa	
2014/15:RFR12	KONSTITUTIONsutskottet Konstitutionsutskottets hearing om journalisters och medie-redaktioners säkerhet och arbetsförutsättningar	
2014/15:RFR13	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Finsam – en uppföljning av finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser	
2014/15:RFR14	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Socialförsäkringsutskottets offentliga utfrågning om Finsam – finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser	
2014/15:RFR15	SKATTEUTSKOTTET Skatteutskottets seminarium om internationellt samarbete mot skatteflykt	

2014/15:RFR16	NÄRINGSUTSKOTTET OCH UTRIKESUTSKOTTET
Offentlig utfrågning om ett handelsavtal mellan EU och USA
(TTIP)
2014/15:RFR17	CIVILUTSKOTTET
Civilutskottets offentliga utfrågning om unga vuxnas möjlighet att
finansiera ett eget boende

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2015/16
2015/16:RFR1	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Statsråds medverkan i konstitutionsutskottets granskning	
2015/16:RFR2	FINANSUTSKOTTET Finansutskottets offentliga utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 24 september 2015	
2015/16:RFR3	FÖRSVARSKOTTET Om krisen eller kriget kommer – En uppföljning av informationsinsatser till allmänheten om den enskildes ansvar och beredskap Huvudrapport och Bilagor	
2015/16:RFR4	KULTURUTSKOTTET Är samverkan modellen? En uppföljning och utvärdering av kultursamverkansmodellen	
2015/16:RFR5	FINANSUTSKOTTET Öppna utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 12 november 2015	
2015/16:RFR6	FINANSUTSKOTTET Utvärdering av Riksbankens penningpolitik 2010–2015	
2015/16:RFR7	FINANSUTSKOTTET Review of the Riksbank's Monetary Policy 2010-2015	
2015/16:RFR8	SKATTEUTSKOTTET Punktskatteshöjningar på alkohol- och tobaksprodukter – skatteeffekter och påverkan på den oregistrerade anskaffningen av dessa produkter	
2015/16:RFR9	CIVILUTSKOTTET Miljömärkning av produkter – En översikt över de miljömärkningar av produkter som finns i Sverige och i de övriga nordiska länderna	
2015/16:RFR10	KONSTITUTIONSUTSKOTTET OCH JUSTITIEUTSKOTTET Konstitutionsutskottets och justitieutskottets hearing om radikalisering och rekrytering till våldsbejakande extremism i den digitala miljön	
2015/16:RFR11	KULTURUTSKOTTET Kulturutskottets seminarium om kultursamverkansmodellen	
2015/16:RFR12	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken 23 februari 2016	
2015/16:RFR13	SOCIALUTSKOTTET Cancervården – utmaningar och möjligheter	
2015/16:RFR14	TRAFIKUTSKOTTET Kollektivtrafiklagen – en uppföljning	
2015/16:RFR15	CIVILUTSKOTTET Inventering av forskning inom civilutskottets beredningsområde 2016	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2015/16
2015/16:RFR16	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets offentliga utfrågning inför proposition om forskning och innovation	
2015/16RFR17	KULTURUTSKOTTET Offentlig utfrågning om förutsättningar för svensk film	
2015/16RFR18	UTBILDNINGSUTSKOTTET Digitaliseringen i skolan – dess påverkan på kvalitet, likvärdighet och resultat i utbildningen	
2015/16RFR19	UTBILDNINGSUTSKOTTET Autonomi och kvalitet – ett uppföljningsprojekt om implementering och effekter av två högskolereformer i Sverige	
2015/16RFR20	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om utvärderingen av penningpolitiken 2010-2015 12 maj 2015	
2015/16RFR21	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport 2016	
2015/16RFR22	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets öppna utfrågning om lärarbrist	
2015/16RFR23	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets seminarium om cancervården – utmaningar och möjligheter	
2015/16RFR24	UTBILDNINGSUTSKOTTET Utbildningsutskottets öppna utfrågning om brist på utbildade inom naturvetenskap och teknik	
2015/16RFR25	NÄRINGSUTSKOTTET Näringsutskottets offentliga utfrågning om piratkopiering och andra rättighetsintrång på den digitala marknaden	
2015/16RFR26	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om finansieringsmodeller för transportinfrastruktur	
2015/16RFR27	CIVILUTSKOTTET Civilutskottets offentliga utfrågning om familjerätten är i takt med tiden	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2016/17
2016/17:RFR1	TRAFIKUTSKOTTET It-infrastrukturen – i dag och i framtiden	
2016/17:RFR2	CIVILUTSKOTTET Uppföljning av den nya fastighetsmäklarlagen	
2016/17:RFR3	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 27 september 2016	
2016/17:RFR4	UTBILDNINGSUTSKOTTET Forskarskolor för lärare och förskollärare – en uppföljning av fyra statliga satsningar	
2016/17:RFR5	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 15 november 2016	
2016/17:RFR6	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Socialförsäkringsutskottets offentliga utfrågning om Finsams fortsatta utveckling - nästa steg	
2016/17:RFR7	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Uppföljning av systemet med överlåtbara fiskerättigheter i det pelagiska fisket	
2016/17:RFR8	SKATTEUTSKOTTET OCH NÄRINGSUTSKOTTET Konkurrenskraften hos svenska multinationella företag i ljuset av nya regler inom internationell beskattning	
2016/17:RFR9	CIVILUTSKOTTET Civilutskottets offentliga utfrågning om marknadsföring i sociala medier	
2016/17:RFR10	NÄRINGSUTSKOTTET Uppföljning av handlingsplanen för kulturella och kreativa näringar 2010–2012	
2016/17:RFR11	SKATTEUTSKOTTET Skatteutskottets seminarium om Skattereformen 25 år – dess historia och framtid	
2016/17:RFR12	KULTURUTSKOTTET Statens idrottspolitiska mål – en uppföljning med inriktning på barn och ungdomar	
2016/17:RFR13	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 14 mars 2017	
2016/17:RFR14	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets offentliga utfrågning om kompetensförsörjningen inom hälso- och sjukvården	
2016/17:RFR15	KULTURUTSKOTTET Offentlig utfrågning om framtidens public service	
2016/17:RFR16	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om ett ökat kollektivt resande för framtiden	

RAPPORTER FRÅN RIKSDAGEN		2016/17
2016/17:RFR17	CIVILUTSKOTTET Offentlig utfrågning Riktvärden för trafikbuller	
2016/17:RFR18	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om åtgärder för lägre sjukfrånvaro och om hanteringen av regionala skillnader i sjukförsäkringen	
2016/17:RFR19	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport 2017	
2016/17:RFR20	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om it-infrastrukturen – i dag och i framtiden	
2016/17:RFR21	NÄRINGSUTSKOTTET Näringsutskottets offentliga utfrågning om framtidens innovations- och entreprenörsklimat	
2016/17:RFR22	FINANSUTSKOTTET Finansutskottets offentliga utfrågning om den finansiella stabiliteten den 13 juni 2017	
2016/17:RFR23	KULTURUTSKOTTET Kulturutskottets seminarium om statens idrottspolitiska mål med inriktning på barn och ungdomar	